

Núm 9, abril-maig-juny de 2012

Roselles (*Papaver rhoeas*)

Foto: Francesc X. Esteban

IDAPA
Institut per al Desenvolupament
i la Promoció de l'Alt Pirineu i Aran
Institut entant Desenvolupament
e era Promoció deth Naut Pirineu e Aran

Diputació
de Girona

AJUNTAMENT

DE PUIGCERDÀ

MUSEU

CERDA

HOSPITAL DE
PUIGCERDÀ
CENTRE HOSPITALARI DE LA CERDANYA

"la Caixa"

Serveis i Distribució

Chalet del Golf

Viladrau

ARMENOIL
www.afg.cat

ATV
ANDORRA TELEVISIÓ

gam
GRUP D'AMICS
DE MONTELLÀ

**Parc Natural
del Cadí-Moixeró**

BERNAT DE SÒ
HOTEL-LLERDA

Enric Quilez
Francesc X. Esteban

Índex

Pàg. 3, Divagant per aquest país cerdà, Alfred Pérez-Bastardas

Pàg. 4, *Ciència Ficció*: "Rito de paso", Enric Quílez i Castro

Pàg. 5, *A les telúries*: "Els petits detalls", Enric Quílez i Castro

Pàg. 6, *Poesia*, Màrius Torres

Pàg. 7, *L'Assemblea Nacional Catalana*, Gerard Cunill

Pàg. 9, *Tecnologia*: "La patent 4195707", Francesc X. Esteban

Pàg. 11, Josep Maria Ainaud de Lasarte, Miquel Llimona

Pàg. 13, Potenciar els espais de memòria, Guillem Lluch Torres

Pàg. 14, Què li interessa a la gent en realitat?, Alfons Mills i Munt

Pàg. 15, El nou mapa de la Cerdanya d'Alpina, una bona eina per a les excursions per la comarca, Manel Figuera i Abadal

Pàg. 16, Mossèn Cinto als cims de la Cerdanya, Bernat Gasull i Roig

Pàg. 18, Rufaca, la revista de Cerdanya (1977-1994), Alfred Pérez-Bastardas & Alfons Brosel

Pàg. 21, Oscars 2012: Los premios esperados, César Carrasco Candilejo

Pàg. 22, El valor ceretà, Jaume Pigüillem Pérez de Rozas

Pàg. 23, Les dones sàvies, Marta Lacruz i Sobré

Pàg. 26, Puigcerdà (1874-1936): El meravellós entorn de Rigolisa (I), Enric Quílez i Castro

Pàg. 28, El frontal romànic de Santa Cecília de Bolvir, Alfred Pérez-Bastardas

Pàg. 33, De Julia Libica a Oxirrinc, Jordi Campillo

Pàg. 36, La meteo a Cerdanya, Jordi Queralt

Pàg.: 39, Conferència: Meteorologia extrema

Pàg.: 39, Cicle de Biotecnologia

Pàg.: 41, Conferència: Els núvols de Cerdanya

Pàg.: 42, II Cerdanya Classic Music

Editorial

Ja ha arribat la primavera i traiem aquest nou número el dia de Sant Jordi, dia especialment assenyalat al calendari cultural català.

En aquest número podreu trobar diferents reflexions sobre la Cerdanya, sobre el seu patrimoni cultural, sobre el futur que ens espera, etc.

També podreu trobar interessants articles d'arqueologia de terres llunyanes, sobre les trementinaires, sobre els Oscars 2012 i molts altres temes.

A part dels habituals articles de seccions fixes i d'opinió.

Esperem que us agradi el contingut d'aquest número.

Si voleu escriure algun article per la nostra revista sobre temàtica preferentment cerdana, només cal que ens el trameteu a la següent adreça electrònica:

grup@recercacerdanya.org

I si compleix amb uns mínims requisits, el publicarem.

Esperem que aquest número us agradi i en gaudiu tant com nosaltres l'hem gaudit preparant-lo.

Enric Quílez i Castro

President del *Grup de Recerca de Cerdanya*

Divagant per aquest país cerdà

Per Alfred Pérez-Bastardas (*)

Foto: Francesc X. Esteban

La tardor m'ha deixat un pèl confús i abatut, aclaparat per les dificultats de la crisi, la nostra, la de tots, que ha desencadenat un món on el diner és el déu de la vida...

Però tot ha de continuar i s'ha de saber treure'n profit d'una malastrugança que cíclicament torna en el circuit de l'economia del sistema capitalista. És un monstre que costa de dominar, o millor dit, ens té encerclats. I les dificultats també han aparegut al Pirineu, a la muntanya i a la plana. Tot sembla aturar-se i res no és segur.

Per això, moltes vegades va bé distreure's amb la lectura, la música, la natura, i pensar, sempre pensar, com a teràpia per no deixar-se endur per les circumstàncies adverses, que et fan veure-ho tot molt negre... i a fe que ho és de negre. Per aquells que no troben treball, que no tenen a on poder aportar-hi la seva força creadora, la il·lusió es desploma.

I ara, després d'un hivern força rigorós i amb poca neu, tenim la sensació de que no tindrem les oportunitats d'altres anys en aquesta temporada blanca. El Pirineu té aquestes coses. Però cal ser perseverant i continuar invertint en idees que supleixin les mancances.

I tot això em porta a divagar en les sensibilitats espirituals dels colors, dels sabors, de les olors i de les belles arts...

Per exemple, a mi la Cerdanya em porta l'olor del bosc humit, Vidrà al Ripollès em recorda el verd intens i net dels seus prats, l'alta muntanya de Jaca el Pirineu més feréstec, i el groc intens clapejat de vermell, els camps de blat amb roselles de l'entorn de la plana de Vic. El mar blau intens la Costa Brava vista del Cap de Sant Sebastià, i un indret recollit, Tamariu.

L'olor forta del Floïd l'hora d'afeitar-se, la flaire de medicament i de fórmules magistrals la farmàcia del meu pare, l'aroma de fruites la producció dels Morangos al seu laboratori, i per què no el sabor de regalèssia i mel, la producció de les pastilles Pulmollan...

Res no és mesquí ni cap hora és isarda, que diria el poeta, i totes les sensibilitats es transformen en un moment de la vida, de la memòria, de la sensualitat...

No hi ha neu a les pistes d'esquí nòrdic, però tenim el paisatge, el camí del bosc, la remor del vent i els colors de la muntanya a la posta del sol. Els sabem distingir, en coneixem els

plaers d'aquestes insignificants fonts de bellesa, si volem en podem gaudir, perquè és el nostre món i el nostre entorn.

També podria suggerir buscar les belles arts, les que tenim dins del patrimoni cerdà, les esglésies, els campanars, els ponts que ens queden d'èpoques medievals...

I encara hi ha uns tresors més amagats: els frontals d'altar, aquelles pintures sobre fusta que malgrat que la majoria es troben al Museu Nacional d'Art de Catalunya i en d'altres museus de París, d'Illa de Tet, d'Estats Units, i que són de Cerdanya, és un patrimoni que podem reivindicar, per alegria de les nostres sensibilitats. Aneu, aneu a veureu a on hi ha còpies o al MNAC: us esperen amb les mans obertes. Són pintures fetes per al poble, obertes a interpretacions, plenes de suggeriments espirituals, pictòrics, estilístics. No en trobareu gaires; Catalunya té una bona col·lecció del segle XII-XIII, potser el millor d'Europa.

Potser menys coneguts són els Crists de les esglésies cerdanes, els que van nus, i els anomenats Crist-Majestats, vestits amb túniques de colors...que també representen icones del nostre tresor medieval.

Reivindicar aquests i d'altres tresors, com els retaules gòtics i les pintures murals barroques i romàniques, conformen espais per trobar en aquesta Cerdanya, hores de bellesa artística.

Ens caldria però, sistematitzar-ne la seva divulgació, posar-se d'acord tots per donar a conèixer els llocs on trobar-los, amb horaris, punts per trobar-ne la clau si fos precís i tenir consciència de conjunt, vull dir de petit país pirinenc que sap oferir les seves arrels...els seus tresors.

I no puc tampoc, de deixar de pensar en els minúsculs tresors dels nostres petits museus de muntanya (de pagès, d'esclops, de llana, d'esquí, de farmàcia, etc) que associats podrien dotar a la Cerdanya d'una xarxa de gran interès cultural, antropològic i etnològic.

Si tot això conforma un pla turístic prou important, com no seria si ho portéssim a la pràctica amb la consolidació de camins rurals que ja tenen traçat, en una gira cerdana que expliqui i ensenyi els monuments prehistòrics. I per què no les indústries de la llet, vull dir les vaqueries que encara ens queden: anar-les a veure i comprovar com s'estan extingint.

Però tot això són divagacions que potser no porten enlloc. També podem agafar els esquís i al mig del bosc deixar-nos caure d'esquena a la neu i quedar-nos-hi embadalits escoltant els ocells que faci fred o calor ens acompanyen... és la remor de la natura, la nostra. Podeu en última instància, si en sabeu, tocar l'harmònica mentre els amics que us acompanyen interpreten una vella cançó pirinenca, una d'aquelles que en sabem la música i se'ns desdibuixa la lletra, però què hi fa si el que volem és ser feliços cantant.

(*) Historiador, de la Societat Catalana d'Estudis Històrics. És autor del llibre: "Cerdanya. Quadern de notes."

Ciència ficció: “Rito de paso”

Per Enric Quílez i Castro

Rito de paso
Rite of Passage (1968)
Alexei Panshin
Ed. Bibliópolis
Págs.: 240
2011

Rito de paso és una novel·la que tracta sobre el pas de l'adolescència a la maduresa en una societat espacial. La Terra ha estat destruïda i la Humanitat es troba dispersada per una munió de planetes de baixa tecnologia que subsisteixen gràcies a l'alta tecnologia d'una enorme nau-asteroide on la societat que l'habita té un estricte control de la població i manté les restes de l'alta tecnologia que hi hagué a la Terra abans de la seva pèrdua.

Els habitants de la nau, quan compleixen catorze anys, han de superar un ritu de pas: són deixats a la seva sort durant un mes a la superfície d'un dels atrassats planetes en què habita la Humanitat. Els que sobreviuen, tornen a la nau amb la categoria guanyada d'adults.

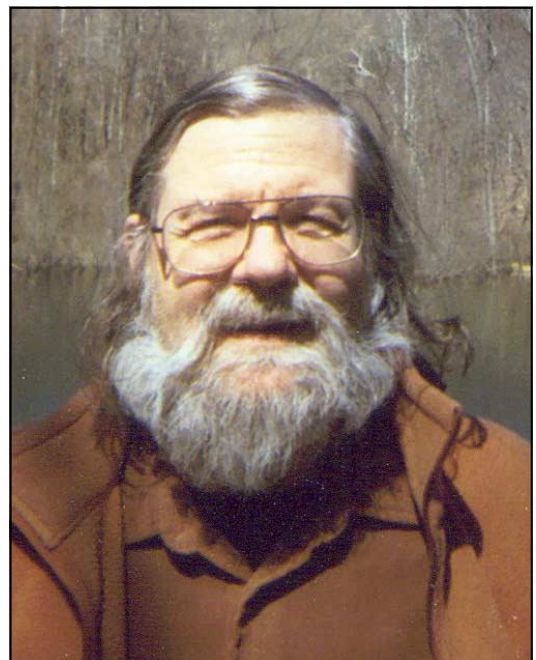
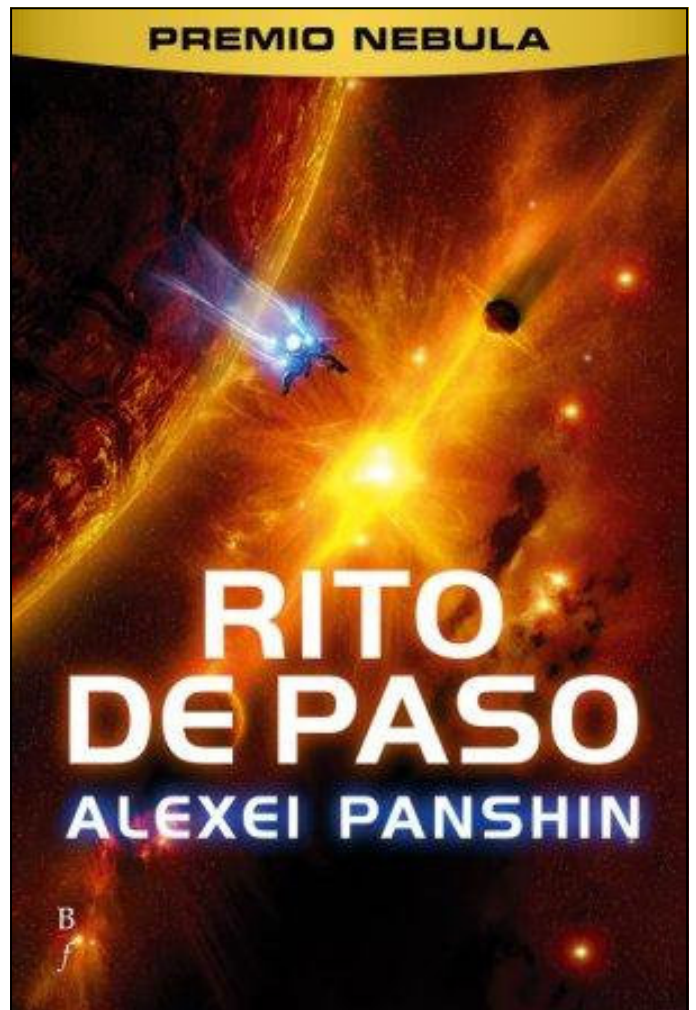
Panshin va escriure aquesta novel·la imitant l'estil de les novel·les juvenils de Heinlein, però com a contrapunt a aquestes. Tant la societat pseudocomunista que es dona a la Nau, com les conclusions a les quals arriba la protagonista femenina li haurien produït urticària a Heinlein.

Un altre dels elements a destacar és que la societat de la Nau té una certa semblança a una societat platònica, encara que els rols de cadascun no estan predeterminats, sinó que els escullen els mateixos individus, això sí, assessorats per gent sàvia que els hi serveixen de guiatge.

La novel·la es llegeix bé i no es fa gens pesada i combina la reflexió amb les aventures. Al llarg de les pàgines assistim als camins físics i mentals dels personatges, especialment de la nena protagonista, -Mia Haver- des de la seva infància fins a poc després del seu ritu de pas.

Això sí, avui dia resultaria políticament molt incorrecte segons quins passatges, com la cacera del tigre, per exemple.

És agradable poder llegir aquest tipus de novel·les que no s'eternitzen ni pretenen iniciar una megasaga. Per desgràcia, cada cop són menys freqüents i esdevenen un bé escàs en aquests temps que corren.

Alexei Panshin

A les telúries: “Els petits detalls”

Per Enric Quílez

pròpia d'una casa de barrets a una altra semblant a la d'unes pompes fúnebres. Un altre detall que esperem aviat es resolgui.

Com deia el capità Enciam: “els petits detalls són poderosos”. Una manera de veure quin és el grau de civilització d'un determinat poble és observar-ne els petits detalls.

A Puigcerdà i a Cerdanya en general, per desgràcia, no anem gaire sobrats de la cura dels petits detalls. Tot sovint trobem pintades, brutícia, coses inacabades, deixalles enmig d'un camp, etc. És una mica signe dels temps, en què allò públic és de tothom, però no es valora adequadament.

Afortunadament, no tot és negatiu. Ahir passava amb el cotxe per la plaça d'Europa i em va sobtar veure que havien canviat les banderes dels països de la Unió Europea. Fins fa ben poc, les banderes (o el que restava d'elles) eren poc menys que draps bruts deixats a la seva sort. Sincerament, feien pena i donava vergonya passar per allà.

Entenc que hi hagi un cert desencís envers la Unió Europea, més i com estan les coses, però ja que tenim una plaça dedicada a Europa, com a mínim podríem tenir-ne cura dels símbols dels països representats. Ara només cal que posem tots els països de la Unió Europea, perquè en falten uns quants, ja que la plaça es va fer quan la Unió tenia molts menys socis i no s'ha actualitzat cada cop que hi ha hagut una ampliació.

Un altre detall interessant és que s'han posat per molts llocs contenidors de bosses per recollir els excrements dels gossos. Ara només cal que els propietaris de tots els gossos compleixin amb la seva part de responsabilitat i recullin les defecacions dels animals que, altrament, acabem trobant-nos la resta de ciutadans escampades pertot arreu.

Continuant amb els detalls, l'Ajuntament de la Vila ha anunciat que canviarà abans de l'estiu la il·luminació del campanar. Ja era hora! Hem passat d'una il·luminació

Poesia: Màrius Torres (1910-1942)

Abril

Lliris morats, prada de trèvol,
núvols de neu, cel matinal.
Fulloles noves s'emmirallen a l'
estany d'aigua verge, benèvol.

És càndid el vol dels coloms.
Sàvia, la primavera crea
l'ombra rosa dels arbres de Judea,
l'ombra grisa dels cinamoms.

S'han acabat les violetes.
Cap al tard, la boira s'esmuny.
Xopes de blau, arribaran de lluny,
un vespre càlid, orenetes.

El sol, un vell sense esperança,
tímid com un infant s'acosta;
i cada tarda, quan se'n va a la posta
té una mica més de racança.

Cançó a Mahalta

Com la boirina que s'aclofa
quan ve la nit,
o com la rima d'una estrofa
sense sentit;

com una cinta de coqueta
en un mirall,
o com el vol d'una oreneta
sobre la vall;

com una mica de música
quan ve la son,
o com la molsa que a la pica
cria la font;

així t'escau la melangia
tan dolçament,
que per rendir-me no et caldria
més ornament.

La pedra antiga

Al peu de la calçada, que segles de fatiga
han mantingut oberta del continent al mar,
en un gran erm, cruïlla dels vents i de l'atzar,
s'engruna el bat del sol la noble pedra antiga.

Ella és tot el que resta de la imposta d'un arc
sota el qual ressonaren les legions romanes
i s'inclinaren les polsoses caravanes.
Ara, només cenyida de groc sisimbri amarg,

els dies i els ocells li rosequen els caires.
Sap que mor una mica a cada embat dels aires;
però, serenament acordada al seu fat,

pot donar a qualsevol emperador que passi
una clara lliçó de seny i venustat,
plena d'orgull i de pàtina, com un fragment d'Horaci.

La ciutat llunyana

Ara que el braç potent de les fúries aterra
la ciutat d'ideals que volíem bastir,
entre runes de somnis colgats, més prop de terra,
Pàtria, guarda'ns: -la terra no sabrà mai mentir.

Entre tants crits estranys, que la teva veu pura
ens parli. Ja no ens queda quasi cap més consol
que creure i esperar la nova arquitectura
amb què braços més lliures puguin ratllar el teu sòl.

Qui pogués oblidar la ciutat que s'enfonsa!
Més llunyana, més lliure, una altra n'hi ha, potser,
que ens envia, per sobre d'aquest temps presoner,

batecs d'aire i de fe. La d'una veu de bronze
que de torres altíssimes s'allarga pels camins,
i eleva el cor, i escalfa els peus dels pelegrins.

L'Assemblea Nacional Catalana

Per Gerard Cunill

L'Assemblea Nacional Catalana és una associació desenvolupada per la societat civil i que pretén marcar una pauta cap a la independència. La classe política sempre va algun pas enrere del que va la societat. La política només es mulla quan s'ho tenen ben estudiat, quan saben que allò que faran no els durà conseqüències negatives que els perjudiquin a unes posteriors eleccions. Per tant, a Catalunya no en som l'excepció. Tenim una classe política que, en general, no gosa a fer el pas, per temor diuen, a una fractura de la societat. D'altres, completament antiindependentistes clamen les mil desgràcies que ens podrien passar i ho resolen amb que ells són els que poden salvar la situació.

Al meu parer, i al dels meus companys, aquest argument és inspirat en una política del terror, i que aquí sembla que cada cop és va implementant més, la del "si fas això, passarà allò altre negatiu, però amb nosaltres som la via d'escapatori d'aquesta situació". Aquests arguments no ens deixen evolucionar i no permeten a la gent actuar i pensar amb llibertat i sense por. Sempre estan amb el dubte de "i si això passés de debò". És la línia que segueixen normalment els partits contraris a la plena sobirania de Catalunya i el que ens volen inculcar mitjançant arguments conservadors, des qualificatius i desprestigi envers la plena sobirania d'una nació.

La Assemblea ha nascut amb una urgència: la d'ajudar a la política a fer el salt que necessita. A fer créixer el sentiment independentista i fer-lo extensiu a tots els sectors de la població, explicant-lo bé i difonent-lo per tot Catalunya.

Es vol fer arribar als sectors de la població sobretot de tendència no sobiranista, com és de costum als castellanoparlants o a la població nouvinguda. Tothom hi és rebut amb els braços oberts, a construir un nou futur esperançador per a Catalunya i per a la seva gent. Les accions de l'ANC, per una banda han anat destinades a fer sectorials, és a dir, grups de gent amb uns mateixos ideals agrupats en diferents grups, les quals tenen una cosa en comú: que fora de la motivació que els uneix, laboral, estudiantil, de lleure, etc, els uneix la independència. Per exemple hi ha sectorials d'estudiants, d'historiadors, de mecànics, d'enginyers, d'advocats, d'esportistes, d'immigrants, etc.

L'Assemblea també s'ha ofert a fer propaganda en àrab i en castellà, una cosa lloable, ja que es vol arribar a tots els sectors de la població i per molt que ens pesi,

que l'idioma oficial i històric de la nostra petita nació és el català, no podem discriminar, ni molt menys obviar els altres com si no existíssim. Catalunya és multicultural i tenim més de 300 idiomes que es parlen a la nostra terra.

Segurament això farà que molts s'hi sentin més còmodes i que no pensin tampoc que amb un estat català el castellà serà perseguit o que siguin expulsats del territori per així ser-ho. Hem d'aprendre de la història i hem de fer les coses diferents. No som dictadors feixistes, ni conqueridors en busca d'or i plata...volem ser catalans, ciutadans d'europa i ciutadans del món respectables que defensen els drets humans i els valors de la humanitat. I tots hem de construir un nou estat per a viure millor i evolucionar en molts aspectes. Siguem del que siguem. Hom no és més català per ser d'una família catalanoparlant i tenir una estelada al balcó.

L'Assemblea a Cerdanya va començar-se a gestar en converses entre amics. Tots sabíem què vol un i l'altre. Molts som de diversos partits polítics, de diferents ideologies, de formes de pensar, de formes de ser... Milers de matisos ens omplen a cadascú de nosaltres, però en el fons tenim un nexa comú que ens uneix. Aquest nexa el volíem manifestar tots plegats en una plataforma transversal que promogués la independència. Llavors, pel mes de gener, l'ANC ja tenia un pes considerable arreu de Catalunya, al voltant de 200 assemblees la constituïen. Animats per aquest "boom" vam decidir que era el nostre torn. Teníem el contacte de la gent que va participar a les consultes per la independència i es tractava de posar-se en comú, el motiu pel qual ens tornaríem a trobar i el que volíem tirar endavant.

El primer pas va ser contactar amb el secretariat provisional de l'ANC per assessorar-nos. Els primers contactes van ser en ple febrer i es van fer diverses trobades, fins a decidir que es constituiria l'ANC a la Cerdanya. L'acte de presentació d'aquesta assemblea a Cerdanya va ser el dia 19 de febrer de 2012 a les 19:00 al Museu Cerdà de Puigcerdà. Dos dels membres del secretariat, en Jaume Terribes i l'Odette Viñes, van venir a Puigcerdà, juntament amb l'escriptor Jordi Bilbeny, el qual faria un salt en el passat i valoraria la trajectòria que va fer-se des de la primera consulta a Arenys de Munt, fins a la constitució de l'Assemblea. Va ser un acte amb força públic malgrat que l'Assemblea a penes era coneguda llavors. Les explicacions van anar dirigides a explicar què és l'ANC en l'àmbit nacional i què pretenia fer a Catalunya i a la Cerdanya. Després de l'èxit d'aquesta primera trobada, de seguida es va organitzar la trobada per a la constitució oficial de l'ANC a Cerdanya, la qual cosa va rebre el nom de "Cerdanya per la Independència".

El 4 de març va ser la trobada al restaurant i hotel Ca l'Eudald d'Alp. Va ser una reunió en petit comitè, més o menys de la gent que havia seguit des del primer dia

l'Assemblea i no s'havia perdut cap reunió. Malgrat que l'ANC rebutja totalment la implicació amb el polític directament, sí que moltes persones pertanyents a partits polítics s'hi involucren i hi donen suport. Lògicament són les persones que estan més actives en el món polític. Malgrat tot és una tendència que volem canviar. I aquell dia, va ser una reunió purament administrativa, van fer-se les actes de constitució van designar-se les persones que donarien la cara per l'Assemblea: en Xavi Castells, el coordinador, en Carles de Moixó, com a secretari d'organització i finalment la Laura Cunill com a secretària de finances. Tots tres absents d'activitat política en cap partit, així es va acordar que la junta fos el màxim de no implicada. Allí va signar-se l'acte, i molts de nosaltres vam signar aquell acte de fundació peculiar. Potser vam fer història, potser vam posar la primera pedra del sobiranisme a la Cerdanya el qual ens durà a l'estat propi. És emocionant pensar que això va ser així i dóna motivacions suficients per a seguir endavant amb força.

El 10 de març va ser un dia històric també, aquest, a nivell nacional. Es va constituir l'ANC al Palau Sant Jordi. Aprovant uns estatuts i un full de ruta a seguir i també convocant eleccions al nou secretariat que es realitzaran properament. L'aforament va ser del voltant d'unes 7.000 persones, un nombre crec que força important. Un aforament així només l'aconsegueixen les grans icones de la cançó en l'actualitat, o el Futbol Club Barcelona.

Per a nosaltres, molt recentment constituïts, la creació de l'ANC suposa posar-se a treballar d'immediat, sobretot hem hagut de treballar fort per a les eleccions del secretariat, que finalitzaven aquest 31 de març i on Xavi Castells va sortir escollit com a membre del secretariat de la regió de l'Alt Pirineu i l'Aran. Actualment anem amb el gas a fons, ja que estem més endarrerits que en d'altres llocs, per haver-nos constituït tard, tenim molta feina per endavant. També s'ha començat a planificar activitats i en un inici hem començat difonent l'ANC a la Cerdanya, fent una primera reunió informativa a Bellver el dia 18 de març i posteriorment seguirem tots els altres caps de municipi importants de la comarca. També s'han organitzat paradetes que en ocasions es muntaran al mercat de Puigcerdà o en d'altres fires i mercats que hi hagi per la comarca. L'oportunitat és per a fer-nos visibles i mirar de difondre el missatge per una altra via. Pròximament sortiran moltes més activitats que organitzarà l'ANC Cerdanya per la Independència. Esperem que tots i totes us animeu a col·laborar i a pensar coses que puguem fer per la independència de Catalunya, tothom hi és benvingut i obert a participar. Tothom pot dir-hi la seva i participar sense restriccions, la nostra base assembleària així ens ho garanteix!

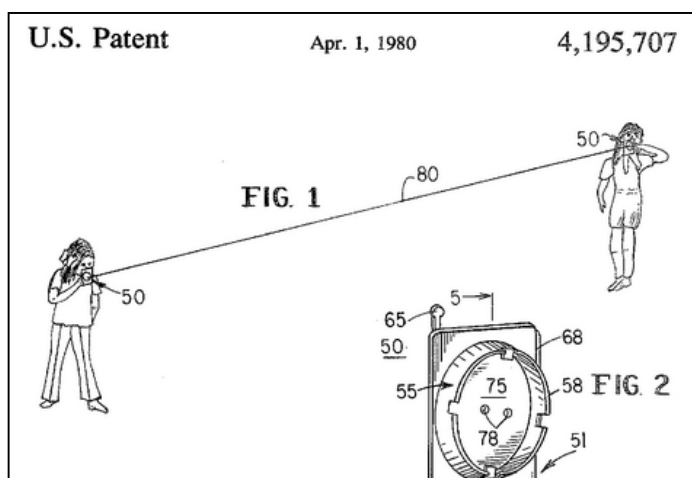
Us hi esperem aviat! Visca Catalunya lliure i visca la Cerdanya, de Montlluís a Martinet, una sola comarca!

Tecnologia: La patent 4195707

Per Francesc X. Esteban

L'any 2011 segurament serà recordat al sector de les tecnologies de la informació i en especial al de la telefonia mòbil com l'any en què va esclatar la gran guerra de les patents. Apple, Samsung, Google, Facebook, Microsoft i moltes altres grans empreses "tecnològiques" s'han vist implicades en batalles legals que han provocat fins i tot, ordres judicials de paralització de la venda de determinats productes tecnològics en alguns països.

Si anem més de trenta anys enrere, en concret a l'1 d'abril de 1980, podríem trobar a l'oficina de patents dels Estats Units l'aprovació de la patent 4195707, que com es pot veure a la imatge, correspon a un sistema de comunicacions no gaire sofisticat:

Només amb la imatge ens podem adonar que és el típic telèfon que molts de nosaltres vam fer quan érem nens amb un fil i dos envasos de iogurt. Al text de la mateixa patent 4195707 es reconeix que els telèfons infantils fets amb gots de paper s'han fet servir des de molt abans de l'1 d'abril de 1980. Llavors, quin és el sentit de la patent? Com aquesta joguina va ser pensada per distribuir-se en caixes de cereals, el fabricant pretenia evitar futures batalles legals, és a dir, que qualsevol altra persona patentés la idea i demanés *royalties* per aquest motiu.

Aquest tipus de patents se'n diuen "patents defensives" i ens recorden dues coses importants sobre el tema: el primer és que no totes les patents contribueixen a fomentar la innovació a la societat. La segona és que dues empreses que es barallen per una patent potser no ho fan pels beneficis directes d'una idea sinó amb la intenció perversa d'impedir el normal desenvolupament de la competència.

Amb el pas del temps, aquesta tendència ha anat empitjorant. Tornant al present, la gran guerra de patents que estem vivint al món de la tecnologia està paralitzant la innovació en un moment de crisi. Algunes de les tàctiques brutes que les grans multinacionals estan fent servir són:

- Comprar empreses tecnològiques en fallida amb una extensa cartera de patents. Obviament, les causes per les quals una empresa estigui en fallida poden ser molt diverses, com per exemple la mala gestió o problemes de finançament, però el que està clar és que la cartera de patents no ha ajudat a salvar l'empresa. Llavors, per què comprar-les? Per fer servir aquesta cartera de patents per intentar denunciar i frenar la competència.

- Demanar un intercanvi de patents: les grans empreses abusen de les petites empreses innovadores que creen productes amb patents pròpies i externes. La gran empresa posseïdora d'una patent fonamental (i no necessàriament innovadora) obliga la empresa petita a intercanviar drets sobre les patents. D'aquesta manera la multinacional acumula privilegis i eviten que les *startups* pactin amb altres empreses, alterant el funcionament del mercat.

- Demanar percentatges sobre el preu total del producte: enlloc de valorar els *royalties* de la patent amb un preu fix, es pot arribar a demanar un percentatge sobre el total del preu de venda del producte. Per exemple, Google anunciava que quan compri Motorola Mobility, no demanarà per les patents més del 2,25% el cost net del producte. Aquesta estratègia limita el total de llicències "legals" que es poden incorporar en un dispositiu sense fer-lo invendible i a la pràctica pot limitar la complexitat dels dispositius que es poden desenvolupar.

- Monopolitzar la major part de les patents d'un àmbit tecnològic: quan posseeixes la major part de les patents d'un sector, com per exemple fa Monsanto a l'àmbit biotecnològic, no et cal ni denunciar la competència, ja que aquesta simplement no existeix. Moltes patents que podrien ajudar fins i tot a salvar vides es podrien en calaixos simplement perquè una empresa monopolista no vol cap competència.

Allò que indica tot això és l'abús de poder de les grans multinacionals i la judicialització del món de l'empresa. Aquesta situació de les patents comporta que a les grans empreses no els surti a compte innovar i que si alguna empresa desenvolupa alguna tecnologia important, aquesta es compra... o es rapinya.

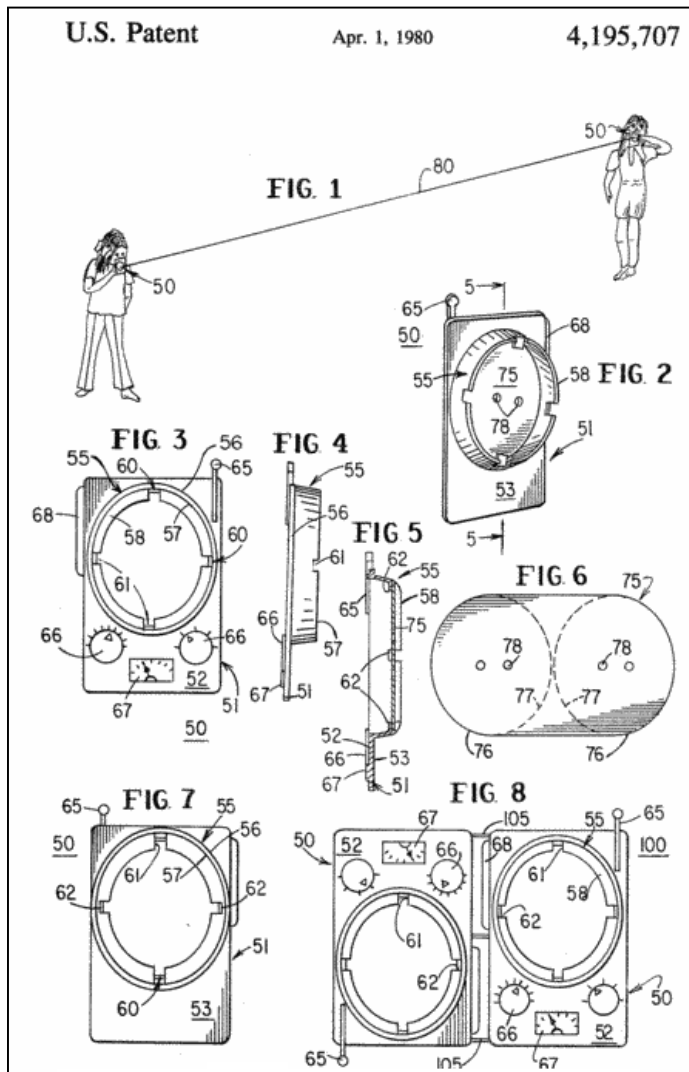
El tema de la rapinya tecnològica no és un cas aïllat i per això el sistema de patents, encara que molt imperfecte, és la darrera línia de defensa de les petites i mitjanes empreses. Grans empreses que demanden altres per violació de patents fan servir la innovació de petites empreses de manera completament conscient i sense pagar res. Si la petita empresa reclama els seus drets, la resposta acostuma a ser: si vols alguna cosa, denuncia'm, que tinc un exèrcit molt gran d'advocats especialitzats i molt de temps i calés per posar plets.

Un exemple proper d'aquesta situació el tenim aquí a Catalunya, amb una empresa anomenada Fractus, que desenvolupa la tecnologia innovadora d'antenes de dar-

raera generació que funciona a molts mòbils i smartphones. Aquesta empresa va estar a punt de fer fallida ja que grans empreses com Samsung, RIM (fabricant de Blackberry), LG, HTC, Sanyo i Sharp han estat fent servir la seva tecnologia sense pagar res per les moltes patents que havia registrat. Ara, després de molts anys de litigi, Fractus ha aconseguit arribar a un acord amb la majoria d'aquestes empreses i a més ha aconseguit una condemna de 16 milions d'euros a Samsung.

●<http://www.applesfera.com/apple/resumiendo-la-guerra-de-patentes-de-apple-y-su-competencia-de-forma-ilustrada>

No tots els conflictes acaben bé com és el cas de Fractus, que ara sembla tenir el futur assegurat. Per contra, cal preguntar-se quantes petites i mitjanes empreses innovadores han fet fallida sense que ningú les recordi ja, víctimes de la rapinya.

Enllaços d'interès:

Fractus:

- <http://www.fractus.com/>
- http://eetac.upc.edu/ca/fitxers/fractus_0.pdf

La guerra de patents

- http://tecnologia.elpais.com/tecnologia/2012/02/13/actualidad/1329121345_941913.html

Josep Maria Ainaud de Lasarte

Per Miquel Llimona

La medalla d'or de la Generalitat de Catalunya ha estat atorgada aquest any a Josep Maria Ainaud de Lasarte. Es tracta del més alt guardó que es concedeix al nostre país; establert per distingir les persones que hagin presat serveis eminents i extraordinaris a Catalunya en els àmbits polític, social, econòmic, cultural o científic.

Començaré per dir que sóc família de Josep Maria Ainaud. Ha estat el cosí més estimat de la meua mare i el padrí del meu germà; la seva figura alta, enclenxinada, extremadament polida; amb uns ulls penetrants, incisius, bullint d'intel·ligència rere el cristall finíssim de les seves ulleres, adquireix unes proporcions mítiques, que només la infància sap donar a les persones que admirem. A Ainaud l'admiràvem perquè tenia una saviesa llegendària. Ainaud ho sabia tot i a més a més ens ho explicava de tal forma que fins les matèries menys atractives pels vaillets que llavors érem, es convertien a través de les seves paraules en fabuloses històries i en llegendes inoblidables.

Acompanyava les seves explicacions amb una gesticulació àmplia, molt ben dibuixada que conjugava el seu somriure afable amb la seriositat de la seva expressió quan la matèria entrava en algun punt delicat. Tot plegat el feia inoblidable i les ocasions que teníem per escoltar-lo esdevenien veritables meravelles. S'hi afegia un aura d'heroisme que, com a infants amb prou feines intuïem en els comentaris dels grans, i que el feia créixer fins a proporcions inesperades: l'Ainaud era un home perseguit pel règim franquista a causa de les seves conviccions catalanistes i de la seva activitat d'oposició a la dictadura.

La mare deia que qualsevol cosa que volguessis saber, només l'havies de demanar a en Josep Ainaud – així l'anomenava a pesar de ser la seva cosina i tenir la seva edat. Sembla, passat el temps, que no pugui ser cert; perquè ningú posseeix el saber universal, però la veritat és que Ainaud sabia i sap moltíssimes coses; de matèries diverses, ja sigui art, història, dret, política, geografia, botànica i un llarg etcètera. I el que és més important: té el do de saber-les comunicar i desvetllar-ne els seus misteris a través de les paraules i els gests.

Qui sap si no fou perquè tanta i tanta gent el telefonava per fer-li les preguntes més diverses que Ainaud va decidir de treballar en programes divulgatius, tant en la ràdio com en la televisió i poder d'aquesta forma fer arribar a tots els espectadors els seus amplis coneixements. Així, durant molts anys va participar en programes tals com El matí de Catalunya Ràdio, Entre la memòria i l'oblit, amb Sílvia Coppulo a COM Radio, L'indret de la Memòria i Història de Catalunya a TV3 i les nostres coses a TVE de Catalunya, així com a altres ràdios i televisions catalanes d'àmbit local o comarcal. Alhora escrivia llibres sobre grans personatges de la nostra història recent: Prat de la Riba, Domènech i Montaner, Ventura Gassol, Macià, Cambó i en aquests darrers anys una biografia de la seva àvia, escriptora i feminista Carme Karr i altres llibres de divulgació sociològica: els cinquanta anys del dia del llibre, Els anys del Franquisme, Símbols de Catalunya, el Llibre Negre de Catalunya, Ministres Catalans a Madrid, Mestres que han fet Catalunya, Barcelona, anys trenta i tant altres, escrits per ell o en col·laboració amb altres intel·lectuals.

No es pot doncs negar que Ainaud ha prestat un gran servei a Catalunya en l'àmbit cultural i científic; ha posat la seva intel·ligència al servei de la divulgació dels valors de la catalanitat. Com en la paràbola dels talents, el guardonat ha sabut fer créixer i fructificar les monedes que a l'inici de la seva vida li havien estat donades, a bastament. Tornant amb escriu allò que li havia estat atorgat.

Però Ainaud no ha estat un savi a l'ús; vull dir un home tancat en l'estudi de les matèries que el podien interessar, deixant que les coses del món segueixin el seu decurs mentre ell s'enfrasca en l'estudi. En tota la seva vida s'ha conjugat l'home de saber amb l'home que actua i es compromet; ha estat un activista, un home d'acció; coratjós i compromès i capaç de sacrificar-se per viure d'acord amb els seus ideals i principis.

Josep Maria Ainaud, en la seva ja llarga vida - va néixer un tretze de juny de l'any 1925 - ha destacat també en els altres àmbits que preveu el guardó. Potser en el que menys, ha estat en l'àmbit econòmic, ja que Ainaud és un home que no ambiciona la riquesa; modest, en el sentit financer de la paraula. De sempre ha viscut en el mateix pis del carrer de Provença, no ha tingut mai carnet de conduir i només en els darrers anys va comprar un cotxet petit que conduïa la seva dona. Una senzillesa en el viure que s'adiu amb un sentit d'honestedat i de servei, que sempre han inspirat el guardonat.

En l'àmbit polític podríem dir que ha estat també modest. La seva trajectòria personal i la seva intel·ligència i coneixement dels homes i del país li haurien pogut permetre ambicionar càrrecs públics de rellevància.

Però ell es va acontentar en el servei durant una legislatura com a diputat del Parlament de Catalunya i com a

regidor i president del districte de l'Eixample durant quatre anys. Potser aquesta situació li ha permès mantenir sempre una exquisida independència i ser aquella veu a qui els homes que manen escolten, precisament perquè no els diu el que esperen sentir. Sigui com sigui, la contribució d'Ainaud a l'evolució política del nostre país es innegable; ha format part d'aquella generació resistent que, en acabar la guerra civil, recollí el testimoni de la catalanitat i a través de dificultats, persecucions, sacrificis i coratge, ha aconseguit que la flama no s'apagui i que el país pugui tornar a ser un país orgullós de si mateix.

Deia Jordi Llimona que hi ha injustícies i actituds del poder que no podem permetre i mal sigui en una lluita desigual, en la qual s'oposi la dignitat a la força, David a Goliat, ens hi hem d'enfrontar, perquè sinó perdríem la raó de ser persones. En l'àmbit polític aquesta penso que ha estat i és l'actitud d'Ainaud; de sempre, de l'època de la resistència, quan ajudava jueus perseguits a creuar la frontera, de l'època de lluita contra la dictadura, del temps de no callar davant les mancances del sistema.

Ha estat un home d'acció, encara que la seva imatge tant pulcra s'adiu més amb un científic anglès o un inventor, que amb un activista. Sempre present en lluites, formacions, organitzacions, assemblees creades per defensar Catalunya i el sistema polític basat en la llibertat. Orador i conferenciant infatigable, viatger, negociador, company, home de fe, compromès amb l'Església més moderna, ambaixador de la catalanitat, informant dels aliats durant la Segona Guerra Mundial, Ainaud és una d'aquelles persones que semblen haver estat presents en totes les coses que han anat transformant el nostre temps. És un d'aquells homes que mai no ha fet vacances, en el sentit purament lúdic del terme.

La medalla d'or s'atorga per premiar serveis extraordinaris prestats pel guardonat al país també en l'ordre social. És un concepte que es fa difícil de determinar, ja que pràcticament podria abraçar tots els aspectes de la vida comunitària. Deixem-ho doncs en la capacitat que alguns homes tenen per establir lligams, afectes, ponts i interessos comuns amb la gent que els envolta i crear invisibles estructures que fan als éssers humans sentir-se participants d'un destí que els sobrepassa i els fa sentir acompanyats, importants, peces irremplaçables d'una construcció gran. Ja sigui amb la forma d'una associació cultural, d'un projecte literari, d'un grup excursionista o d'un partit polític, els lligams que es creen són un importantíssim fonament de cohesió social i d'afecte i estima entre les persones. Ainaud ha estat sempre un home participatiu en projectes comuns i la seva franquesa i netedat personals l'han fet creditor de l'estima de molta gent, de diferents procedències i fins i tot idees oposades. La seva persona ha estat sempre i és un factor de cohesió entre gents molt distintes, ha sabut crear ponts de diàleg que, en casos difícils, han servit – em consta – per resoldre a base de bona voluntat, complexes situacions de conflicte.

Ainaud ha tingut profundes amistats en totes les famílies polítiques, fins i tot en aquelles que defensaven posicions radicalment oposades a la seva. Ha estat bon amic de

Gregori López Raimundo i Gutiérrez Díaz i alhora company de servei militar i amic afectuós de Fraga Iribarne. A qui, deixeu-m'ho dir de passada, en èpoques feliçment superades, va tornar unes paperetes per votar el referèndum de les lleis fonamentals, que el llavors ministre Fraga li havia enviat, explicant-li que ja era major d'edat per decidir si havia o no de participar en la consulta.

Els seus grans referents personals han estat el seu pare, Manuel Ainaud, pedagog, escriptor, fundador dels grups escolars municipals i acèrrim defensor de l'escola pública de qualitat, mort prematurament a l'edat de quaranta-sis anys i que li va llegar l'amor a la pedagogia. La seva àvia Carme Karr, escriptora i feminista de primera hora, el seu estimat germà Joan, Director dels museus de Barcelona i màxima autoritat en art romànic català, amb qui ha estat indefectiblement unit i la seva dona Carmen Agustí, filla de la cantant Conxita Badia, pianista i una persona d'especial sensibilitat, dolça companya d'una vida.

Per a mi i la meua família ha estat un home proper i admirat. El cosí més estimat de la meua mare i el padri del meu germà i l'home a qui es podia preguntar qualsevol cosa, perquè en sabia la resposta. I per sobre de tot, un home digne i extraordinàriament intel·ligent.

Ara, en un moment difícil de la seva vida, malalt i privat del sentit de la vista que tant li ha de mancar a un home curiós i àvid lector, la Generalitat li atorga el màxim guardó de Catalunya. No és un home a qui afalaguin els premis, ni una persona que els hagi cobdiciat, però, sens dubte, la seva persona afable, intel·ligent, cultíssima i compromesa i valenta és mereixedora del reconeixement del seu país i de tots els qui hi viuen. I espero i desitjo que així ho compregui.

Potenciar els espais de memòria

Per Guillem Lluch Torres

Recentment, s'ha presentat a Martinet el mapa-guia "Pirineus, territori de memòria". Es tracta d'un document que agrupa la vintena d'espais de memòria democràtica que s'han recuperat a les comarques de l'Alt Pirineu i l'Aran. Així doncs, el mapa-guia recull informació sobre tots aquells centres d'interpretació, itineraris i elements del patrimoni històric repartits al llarg de les 5 comarques pirinenques i l'Aran. Precisament un dels puntals d'aquesta xarxa de centres de memòria el tenim a Cerdanya: el Parc dels Búnquers de Martinet i Montellà.

És ben cert que en els últims anys s'han potenciat força aquests espais de memòria democràtica, relacionats sobretot amb la Guerra Civil, però també amb la Segona Guerra Mundial, la lluita dels maquis i els primers anys del franquisme. Tot i això, el que cal ara és dinamitzar-los i donar-los a conèixer al màxim entre la població, ja que és vital que es difongui el missatge que s'hi transmet -conèixer la història per no repetir-la, diuen-. És en aquesta línia, que aquest mapa-guia pot ser una bona eina per ajudar a difondre tots aquests espais repartits pel Pirineu català. Així doncs, tots els usuaris que es dirigeixin a una oficina de turisme o a un centre d'interpretació podran agafar aquest mapa. Allà trobarà ubicats tots els centres d'interpretació d'aquesta xarxa de memòria històrica, així com una explicació de què es pot trobar en cada espai.

De ben segur que la majoria de cerdans coneixen l'existència del Parc dels Búnquers i, amb una mica de sort, uns quants fins i tot en saben una mica de la seva història. El que potser ja no es coneix tant és l'existència d'un altre sector de búnquers visitables a Arsèguel, per no parlar de la Presó-Museu "Camí de la Llibertat" de Sort, o la reconstrucció d'un poble entre dos fronts, a Isona. Tant de bo aquest mapa-guia ajudi a contribuir, encara que sigui en forma de petit gra de sorra, a que coneguem millor els espais de memòria que tenim ben a prop de casa i no oblidem el patiment que es va viure en aquestes muntanyes durant molts i molts anys.

Què li interessa a la gent en realitat?

Per Alfons Mills Munt

En la societat on l'individualisme és el protagonista i el mirar pels propis interessos el mínim necessari, el ventall de coses a fer es multiplica dia rere dia. Un cap de setmana qualsevol s'aprofita per sortir, navegar per internet, netejar, comprar, viatjar, treballar, jugar, veure la TV, visitar a la família, no fer res, passejar, quedar, estudiar, fer esport, endreçar, i una infinitat de coses més que no acabariem mai d'enumerar. Una persona més o menys activa pot arribar a tenir problemes per quedar i conciliar l'agenda d'activitats en el seu temps de lleure. I si es té parella no només és una agenda sinó dues o si es tenen fills amb el munt d'activitats que poden arribar a fer. La complicació moltes vegades és decidir què fer en un moment donat en què s'acumulen compromisos o esdeveniments que si poguessis et partiries per no perdre't. Es fa difícil planificar res i menys periodificar activitats. Es va dia a dia o setmana a setmana i encara gràcies de fer moltes coses de les desitjades. Encara que hi hagi activitats que es puguin preveure amb setmanes o mesos d'antelació, moltes altres tenim sort si decidim fer-les 5 minuts abans que comencin.

Prioritzar sembla l'única solució, però decidir què més t'interessa no té per què ser fàcil i sovint s'obeeix a la comoditat i a la voluntat de l'implicat. Si hi ha coincidència d'actes que t'interessin per igual però un el fan al teu lloc de residència i l'altre no, molt probablement et quedaràs allà on siguis per no haver-te de desplaçar. I en els moments actuals, moltes vegades es fuig de fer coses que t'evoquin a la realitat i es prefereix qualsevol activitat evasiva, allò que es coneix com a desconnectar.

La nostra comara no s'escapa d'aquesta realitat i en negocis i activitats varies que s'organitzen han d'escollir molt bé què ofereixen i quan ho ofereixen. Durant molt de temps, l'excés de demanda feia que la oferta no hagués de fer res més que esperar gairebé de braços creuats. I ja sabem que en aquests casos els preus aniran més aviat a l'alça. No calia esmerar-se ni discutir amb un client descontent el preu. N'hi havia prou en arronsar-se d'espatlles o explicar una estranya teoria de costos de transport per desempallegar-se del client i esperar-ne un altre. Altres activitats més recreatives han

de conciliar horaris amb el futbol a la TV o amb altres activitats similars. O un esdeveniment que abans la gent es barallava per anar-hi, ara no, per varis motius. Les modes canvien i els interessos de la gent també. Ens cansam del mateix i volem coses noves. Quants restaurants copien una fórmula d'èxit com es feia anys enrere i s'estavellen sense remei per oferir més del mateix, i no sempre a més preu. Val més caure en gràcia que ser graciós i algunes coses, sobretot les que se saben vendre molt bé, triomfen per causes de vegades alienes a l'organització.

I el millor de tot és que barrejat amb la creença tradicional de fer les coses com s'han fet sempre hi ha la creença pseudomoderna que a ningú li interessa res. Estic profundament en desacord amb això últim. A tothom li interessa alguna cosa. Però escollir és difícil i de vegades rebem tants *inputs* que no ens decidim per fer res en concret per un atabalament que ens estaborneix sense poder-hi fer res.

A la comarca veiem com una activitat tant nostrada com sortir a sopar i després de festa s'ha descafeïnat molt. Segurament no és només que la gent surti menys, que també, sinó que hi ha més llocs per anar, més grans i més activitats per fer l'endemà que et condicionen la falta de son. De restaurants n'hi ha més i els que capten l'atenció s'emporten l'èxit. No sé si només em passa a mi, però això de reservar en la majoria de llocs ha passat a la història i no crec que només tingui a veure amb la falta de feina o la crisi, que segurament hi tenen molt a veure.

Els exemples són múltiples però per desgràcia tenen un denominador comú. El temps és un bé molt preuat i limitat. A mesura que augmentem les possibilitats d'activitats a fer, augmentem també la possibilitat que fracassin per falta de quòrum. I com que hem quedat que vivim en una societat individualista que costa horrors posar-se d'acord ni que sigui amb el veí, encara es fa més difícil cohesionar la gent que li interessa el mateix. Per més trist que sembli, la realitat supera la ficció amb escreix. I per desgràcia això no és una qüestió de temps.

El nou mapa de la Cerdanya d'Alpina, una bona eina per a les excursions per la comarca

Per Manel Figuera i Abadal

Al juny del 2011 va sortir l'última edició del mapa *Cerdanya. Alta Cerdanya · Capcir · Andorra*, de l'Editorial Alpina. És el resultat d'uns quants mesos de feina i de revisió de totes les dades. Crec que actualment és una bona eina, més que interessant, a l'hora de fer excursions per Cerdanya.

El mapa va acompanyat d'una guia on es ressenyen setze recorreguts, vuit dels quals passejades i vuit més d'ascensions a muntanyes emblemàtiques. Aquestes ressenyes estan escrites en català, en castellà i en francès. També hi ha informació, en aquesta guia, de tots els accessos a Cerdanya per carretera, per tren i per autobús.

Un altre avantatge del mapa és que recull pràcticament la totalitat de Cerdanya. És a escala 1:50.000. S'hi troben tots els senders de gran recorregut que la travessen (GR 10, GR 11, GR 36, GR 107 (Camí dels Bons Homes), etc., a més d'altres d'exterior com el GRP andorrà o el GRT Transfronterer entre França i Andorra.

A destacar són igualment els GR de País, com el GR PTCE (*Tour de Cerdagne*), el GR PTC (*Tour du Carlit*), el GR PTCA (*Tour du Capcir*) o el GR PBT (*Balcons de la Têt*). Al nord, en territori occità, es troba el GR PTMA (*Tour des Montagnes d'Ax*). Equivalents a aquests senders són els de Petit Recorregut, com el PR C-121, el PR C-124 (Ruta dels Segadors) o el PR C-126, tot ben senyalitzats.

Igualment són remarcables els camins de la xarxa Senders de Cerdanya, senyalitzats amb un rectangle taronja i tots senyalitzats. Aquests camins sumen prop de 500 km i ofereixen un ampli ventall de possibilitats des del senderisme familiar fins a l'excursionisme d'una certa envergadura. Tots passen per llocs d'interès natural o històric i artístic: boscos, ponts medievals, indrets llegendaris.

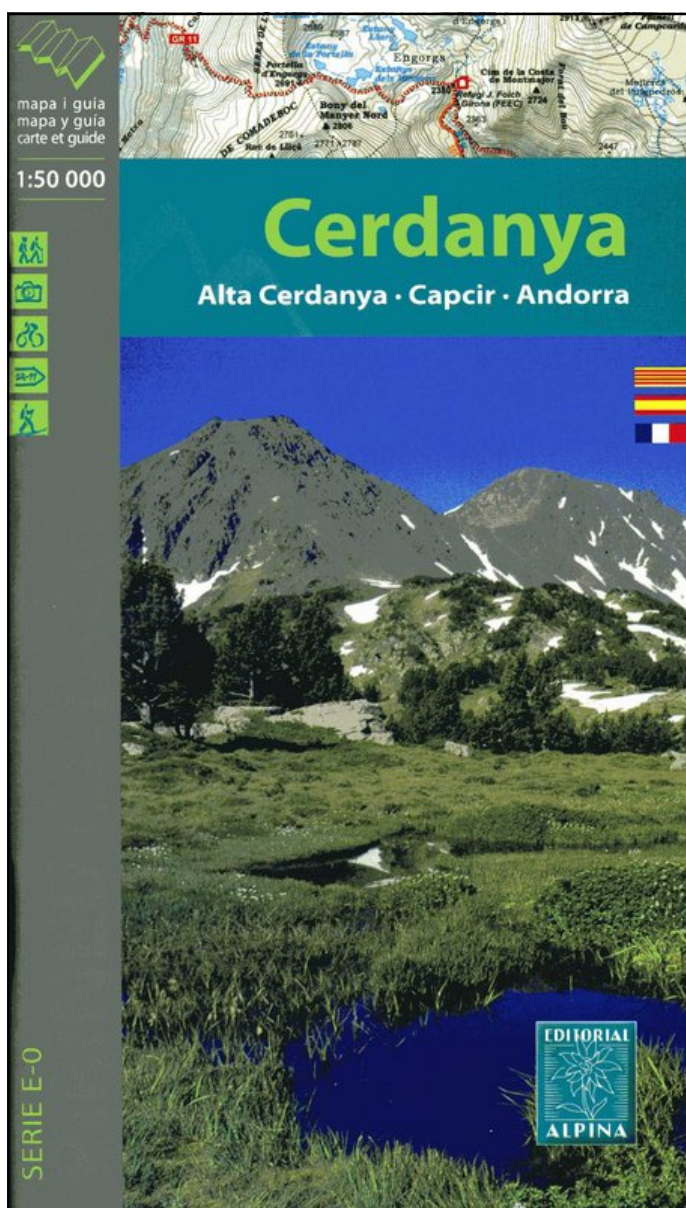
I també cal donar importància als itineraris temàtics, com el circuit Cavalls del Vent, al Parc Natural del Cadí Moixeró, o la Ruta dels Estanys Amagats, entre Cerdanya i Andorra. Aquí hi podríem incloure el Camí de Núria pel coll de Finestrelles, la Ruta dels Contrabandistes entre Castellar de n'Hug i Oveja o el Camí de l'Óssa a Andorra.

A la guia es dona referència de diversos punts d'informació i de serveis d'hostatgeria: càmpings, albergs, cases de colònies, *gîtes d'étape*, refugis guardats i oficines de turisme.

Quant a la toponímia del mapa, és la catalana, llevat del sector de l'Ariège, on és l'occitana. Els topònims de les poblacions principals estan escrits també en francès.

Espero que aquest mapa us faci un bon servei i que encara el puguem millorar, amb els vostres consells, en successives edicions.

Bona marxa!

Mossèn Cinto als cims de la Cerdanya

Per Bernat Gasull i Roig

Foto: Francesc X. Esteban

1877

El poeta Jacint Verdaguer va estar més d'un cop a la Cerdanya i generalment amb afany de pujar muntanyes. La primera referència muntanyenca la tenim l'any 1877. Va pujar el Port de Pimorent per la Vall de Querol camí vers Lorda. Volia fer el pelegrinatge sencer a peu amb son amic Jaume Collell. Segons ens conta el mateix mossèn Collell, el dia 9 d'agost partiren de Puigcerdà abans que eixís el sol: *Ab el nostre saquet a l'espatlla i el manteu posat en bandolera*. Feren missa a la Tor; un fent d'escolà a l'altre per no haver trobat el rector. A migdia atenyeren el coll de Pimorent per dinar en un hostel, però acabaren el trajecte en tartana, després que el tartaner del carruatge, un tal Sapat, els dissuadís de fer el trajecte a peu bo i tenint en compte l'estona que encara els mancava: *tant va ponderar la gatada que fèiem, exposant-nos a tenir que caminar aboca de nit des de Pimorent fins a Acs a peu*. Al vespre arribaren a Acs on dormiren a la fonda d'en Sicre.

1880

El juliol i agost del 1880, decidit clarament a emprendre l'obra *Canigó*, el poeta s'enfilà des de la Presta (al Vallespir) fins a la Vall de Núria (indret que va aprofitar per fer el Puigmal i arribar-se als estanys de Carançà). De Núria, per la vall d'Eina, s'arribà a Llivia, on no parà de perdre's per les muntanyes i des d'on probablement va fer el Carlit, els estanys de Noedes i potser el Puig Peric. De fet en una carta a en Claudi López del 3 d'agost ens parla que acaba de fer el Puigmal i que té intenció de pujar al Carlit, al Pimorent, a Lanós i a Meranges. Més tard en una carta del 28 de setembre també a en Claudi López confirma que no ha parat de pujar cims. Aquell any, a la Cerdanya, hi deuria ser cosa d'una mesada.

1882

L'estiu del 1882 també va passar per la Cerdanya, amb aires de muntanyenc, encara que no hi va caminar gaire. El 5 de juliol sortia de Barcelona i arribava en diligència o tartana el 6 a Puigcerdà. A la llibreta escriu: *sopar i llit a Puigcerdà 8 (rals)*. En un transport semblant la tarda del dia 7 de juliol ja és a la Seu d'Urgell. Al quadern hi afegeix: *de Puigcerdà a la Seu 40 (rals), pel camí dinar 8 (rals)*. D'aquest tram ens parla del veïnat de Narvils i de Sant Martí de Castells. Ara la carretera travessa per un túnel el penyal de Sant Martí de Castells abans d'arribar a Martinet. Les restes del castell de Sant Martí encara són prou visibles sobre el turó a tocar la carretera; veiem tant la torre com la capella dedicada a Sant Martí descrites per poeta. Verdaguer ens diu que l'amo era batlle amb una sola casa (llavors només hi havia una família). Hi havia la dita que era el municipi més petit d'Europa, atès, com deia el poeta, que no hi havia altra casa que la de l'amo. Així mateix no és pas estrany que esmenti que és província de Girona, car l'enclavament, essent municipi propi (fins a finals del segle XIX), era llavors dins d'aquesta província tot i trobar-se plenament envoltat per nuclis de la província de Lleida. Vint-i-dos anys abans (1860) que hi passés Verdaguer, hi havia estat Gustavo Adolfo Bécquer, qui inspirant-se en la mala fama de l'amo de Sant Martí de Castells, va escriure *La Cruz del Diablo*. Però tanmateix el fet més coincident és que l'any 1438 l'historiador Pere Tomic hi situa la mort per part de Guifré II de Cerdanya del seu nebot, i la construcció de Sant Martí del Canigó com a penitència del comte. Ho explica a *Histories e conquestes dels Reis d'Aragó e Comtes de Barcelona*. Justament aquest argument s'assembla força al de *Canigó* amb el jove enamorat Gentil mort pel comte Guifré de Cerdanya, son oncle, encara que en l'obra verdagueriana la mort es produeix entre muntanyes. Per cert, l'obra de Tomic es va reeditar, més de 300 anys després sense publicar-se, l'any 1886, el mateix any que va sortir publicat *Canigó*.

1883

Venint també de Barcelona (2 de juliol), l'escriptor arribà a Prada de Conflent el 3 de juliol. De Prada passà a Vernet i Castell des d'on pujà a la Pica del Canigó. Prosseguí cap a la Cerdanya i d'allí a la Seu d'Urgell fent el Cadí en travessa i passant per Gósol i Tuixén. D'allí baixà fins a Organyà i, en travessa pujant a Santa Fe, arribà a la Pobla de Segur per continuar la segona de les grans travesses pirinenques on faria la majoria de grans cims. El 22 de juliol del 1883, venint de Puigcerdà, i després de passar el dia 21 de juliol per Urús i voltants, el poeta inicià aquesta travessa fins a Gósol. Després de celebrar missa a les tres del matí (hora solar) a Urús, passà pel coll del Pendís (1800 m) i Comabona (2554 m), i va baixar la serra per la Coma de Cortils fins a Gósol passant per la vora del Pedraforca (que malgrat que no li mancaven les ganes finalment no va pujar). En els dies següents va prosseguir a peu cap a Josa, Tuixén i

d'allí a la Seu d'Urgell. Vet ací alguns fragments de la descripció de la travessa fets pel mateix poeta a la llibreta de notes d'excursió:

A les tres del matí [hora solar] celebrí la santa missa i partí...

En Tancalaporta lo Cadí s'eleva a sa major altura, casi comparable a l'Alp i al Puigmal, des d'on se veu tota la Cerdanya, les serres de Palomera, dominades per l'escardalenc Pedraforca; i per sobre les serres de Meranges se veu, bé que poc endins, la configuració de la vall d'Andorra; i, al lluny, se pot seguir la serralada del Pirineu, des de puig Peric i Fontargent fins als puigs de sobre Montgarri. Anàrem baixant amb la serra cap a ponent fins a Cortils, aon, sobtadament s'aixeca, fent impossible l'ascensió a ella, no sent pels isards, únics ramats que hi habiten, puix los pastors, per por de perdre els seus, no s'hi atreveixen. [...]

Entre al barri de Canals, que té set cases, i el Pendís, collada vestida encara amb ses pinedes i avetars, com la Mata Negra, serra alta i hermosa que el domina, hi ha la vall de Moixeró, verament un niu de moixons en aquelles serres. No s'hi veu un palm de roca; l'herba, los boixos i els pins cobreixen la terra d'un verd negre, i les fonts hi neixen en totes bandes a augmentar aquell tresor de vegetació.

Baixant del Cadí cap a Gósol se troba un rost pelat i sens un arbre, aon se veuen, com rostolls d'un camp robat, altes soques d'avets immensos [encara resta algun avet], que tapaven, fa trenta anys, la llum al sol. Ara no en resta un per assenyalar on eren! Passada aquella seca baga, on he vist una roca que dóna nom a una rica font [Font de la Roca]- un gran tros de conglomerat o pudinga-, se baixa, per un roquer interminable, tot de pedra de calç, a Gósol.

Gósol

Estava situat antigament a l'est i al nord d'un turó rodó, com fet al torn, i assegut en mig d'un pla. Lo coronava la casa del senyor, que seria castell i avui és paret d'un hort, l'església i el campanar, que s'han salvat en lo naufragi d'aquell poble, que veu caure encara i enrunar-se les cases del cim, que renaixen en lo pla o en lo solell de l'altra serra, corresponent a sa banda del nord-est.

A l'est té la superba i acimada muntanya de Pedraforca. Eixa muntanya per aquella banda no és inaccessible, bé que no seria prudent pujar-hi des del forcat, per un canal o còrrec fondo que sols du aigua en dies de temporal. Se divideix en dues, que baixen pelades i amb poca herba fins al pla, no duent-li per tribut més que torrentades de rocs.

"En la roca Roja, sud de Gósol, hi ha un forat que baixa tan fondo que un home ensogat no ha trobat lo sòl. Dintre hi ha encantats.

Foto: Francesc X. Estaban

Rufaca, la revista de Cerdanya (1977-1994)

Alfred Pérez-Bastardas & Alfons Brosel

Trobar la Rufaca al quiosc o a la llibreria era una alegria afegida en aquell temps de recuperació democràtica i política. Era una alenada d'aire fresc, no tant sols pels cerdans, també pels que hi arribàvem d'arreu. Aquesta Cerdanya camina, -ens dèiem entre nosaltres-. Fou una revista difícil de programar, de confeccionar, i també potser de vendre.

No en voldríem fer la història, perquè ens calen més dades i reunir els promotors i els redactors, encara que molts d'ells ja no hi són.

Rufaca va treure 134 números durant aquells anys i el primer era pel desembre de 1977. I com diu l'Alfons Brosel, els textos hi eren en català i castellà, potser algun en francès. Va tenir iniciatives molt bones, entrevistes molt interessants i enquestes d'actualitat. Les pàgines van variar de les 24 del primer número que dirigia Armando Garcia Descalzo amb una redacció de noms importants de la comarca com Rosa Aguilar, F.X. Bosom, Alfons Brosel, Margarida Graboosa, Joan Gumbert, C. Monacu, Carme Moreno, Joan Muntaner, Josep Peitx, Joan Planella, Maria Pujol, Antoni Sánchez, Jean Paul Poirier, Carlos Canes, Joan Soriol, Ramon Serra, J. M. Tosas, Salvador Galceran, Joan Llauro, Antoni Teignier, etc, etc.

Rufaca va passar per diferents etapes i per canvis substancials al llarg del seus anys de vida, no sempre seguits, però que ens resultaven massa espaiats pel nostre gust.

-Teniu la Rufaca?, preguntàvem quan arribàvem.

-No, encara no ha sortit -, ens deien.

Els "Amics de la Cerdanya" s'hi van implicar i es va notar el canvi; les portades van millorar, els continguts van ser més audaçs i prou interessants per tal que RUFA-CA no decaigués.

La direcció va canviar diverses vegades (Armando Garcia Descalzo, Rosa Serrano, Joan Muntaner, Rosa Mª Garriga), i fins en va desaparèixer la figura oficial; tothom sabia però les dificultats de confeccionar aquella revista que era el mirall de la Cerdanya.

El 1987 van publicar un número extraordinari "10 anys de Rufaca", i al cap de poc la revista tenia una tirada de 1.000 exemplars. Eren lletres lliures de cultura, d'esports, d'història, de ciutadania, de comarca, en definitiva de realitats cerdanes.

La podem trobar digitalitzada a la Biblioteca Comtat de Cerdanya. Quantes pàgines viscudes ens recorden una Cerdanya que s'obria camí, políticament, culturalment, comarcalment. I quantes lliçons per aprendre encara ara de la seva incessant búsqueda de notícia, d'auto-reafirmament. El n. 130 Josep M^o Figuera entrevista al poeta Jordi Pere-Cerdà. Rufaca hauria d'haver tingut continuïtat.

Aquesta nota és simplement de recordatori, ens cal ara la seva història. Rufaca no fou pas un miratge passatger, fou una realitat cultural pirinenca d'aquest petit país cerdà.

Alfred Pérez-Bastardas

TEMPS DE "RUFACA"

Per Alfons Brosel

En el moment en què vivim, en ple any 2011 i imbuïts en l'era d'internet, pot semblar una mica carinçolós posar-se a parlar d'una revista ceretana que va veure la llum per primera vegada l'any 1977.

Però resulta que la que ara seria considerada com una revista antiquada i fora de context, en aquella època va ser un producte innovador i il·lusionant, que sens dubte va marcar un abans i un després pel que fa a l'àmbit de les comunicacions escrites de la Cerdanya. Estem parlant de la revista RUFACA.

Caldria que recordéssim, abans de tot, que ara considerem "normal" anar pels carrers de la nostra vila i poder triar entre la proliferació de revistes gratuïtes d'abast local o comarcal. En aquestes revistes ara tothom hi pot escriure i tothom hi pot opinar. Però a l'any 1977 no era

pas així. Per aquest motiu, molta gent de la Cerdanya esperava amb impaciència l'aparició d'un nou exemplar de RUFACA, que posava al seu abast les notícies, els esdeveniments i, per què no dir-ho, les xafarderies de la seva comarca.

Mentre escric aquestes quatre línies, tinc a les meves mans el primer número d'aquesta revista. En la seva portada —en blanc i negre, és clar— es veuen els porticons oberts d'una finestra darrere els quals es dibuixa nítidament el paisatge cerdà. Ara aquesta foto es faria en format digital i, en un moment, es podria passar a la impremta corresponent a través d'un correu electrònic. Però l'any 1977 vaig fer aquesta foto en format tradicional i em vaig haver de passar mitja nit al laboratori de casa per tal de dur a terme el lent i complicat sistema de revelat manual i poder-la tenir l'endemà impresa en paper.

Als redactors de la revista ens va costar una mica posar-nos d'acord en com havia de ser la portada d'aquest número u. Finalment ens vàrem decidir per la portada esmentada perquè, amb aquesta imatge, volíem intentar transmetre als lectors que RUFACA volia ser una finestra oberta a tothom.

Una cosa aparentment tan senzilla com aquesta també ara pot semblar quelcom normal i evident, però és que l'any 1977 les finestres de la comunicació portaven moltes dècades tancades o, dit d'una altra manera, les finestres només podien mostrar els paisatges que els governants espanyols de l'època creguessin més adequats. O dit encara més clarament, només mostraven els paisatges que ells volien.

Per això, amb l'arribada de la democràcia, el grup d'amics que vam tirar endavant els primers números d'aquesta publicació teníem unes ganes boges de poder explicar les coses tal com succeïen, tal com eren. O, si més no, tal com les vèiem nosaltres, uns enamorats de la nostra comarca amb els ulls àvids de veure coses noves i de poder-les explicar a tothom sense embuts i sense traves.

Aquest grup del que parlava estava format per gent de tota mena, de totes les tendències polítiques (encara que en aquella època ens deien que érem tots del PSUC, cosa que no era certa), però sobretot estava format per gent que, com deia, estimava la Cerdanya per damunt de tot. Per això, moltes d'aquelles persones encara avui, gairebé trenta-cinc anys després, segueixen col·laborant o estan immerses en tota mena d'associacions de la nostra comarca.

Però hi havia un fet, que ara també pot semblar estrany, que marcava la pauta a l'hora de confeccionar els escrits de la revista. I era que pocs, molt pocs, sabien escriure correctament en català. Però aquest fet el vàrem solucionar ràpidament i de la millor manera possible fent una revista bilingüe. Tothom escrivia com millor sabia, però cal dir també que als pocs que sabien escriure en català la feina sovint se'ls amuntegava, perquè a la seva taula hi anaven a parar tots els articles dels que volíem expressar les nostres idees en català i no sabíem escriure-hi prou bé.

Hi ha un exemple clar de com ho fèiem, amb el tema del català-castellà. Ho explico. Amb motiu d'una estada del

Barça a l'hotel del Golf de Puigcerdà, l'inoblidable amic Josep Peixt i un servidor vàrem anar a entrevistar dos dels jugadors més importants del Barça en aquella època, en Carles Reixach i en Juan Manuel Asensi. Com és natural, en Reixach va contestar les nostres preguntes en català i l'Asensi, en castellà. A l'hora de redactar-ho vam intentar traduir les paraules de l'Asensi al català però, com que vam veure que aquest jugador s'expressava molt més bé en castellà, finalment, en les pàgines centrals i en color sèpia, varen aparèixer les entrevistes publicades, naturalment, en els dos idiomes.

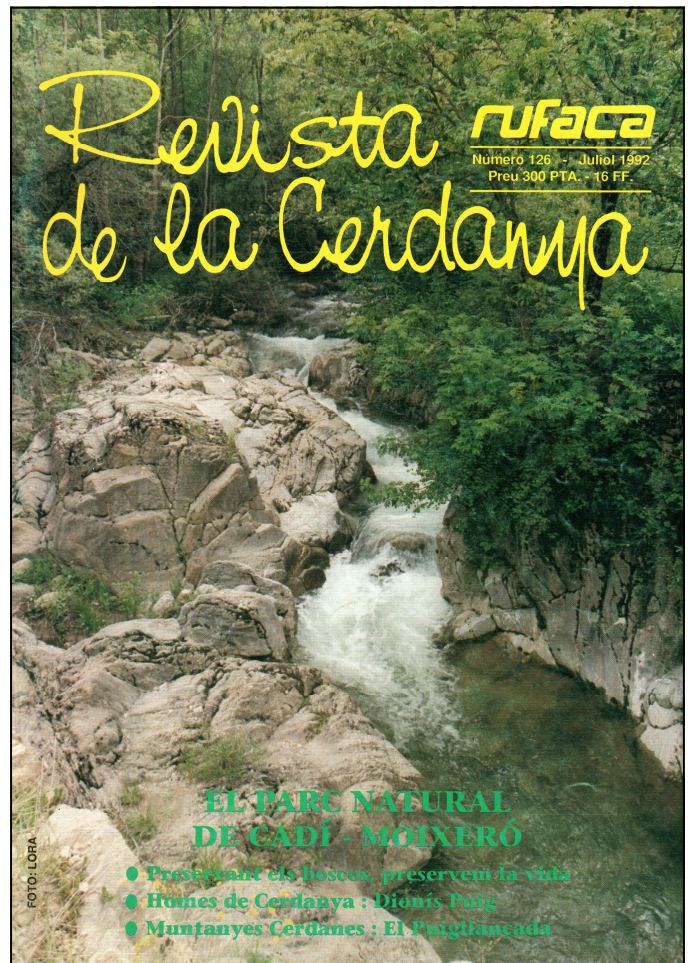

Darrerament, la Biblioteca Comtat de Cerdanya, amb el suport de l'Ajuntament de Puigcerdà i el Consell Comarcal de Cerdanya, ha dut a terme la tasca de digitalització de tots els exemplars de RUFACA. Actualment hom pot buscar, per paraules o per número d'exemplar, tota la informació que li calgui d'aquesta publicació. Dit d'una altra manera, avui tenim la sort de poder fullejar qualsevol exemplar de l'antiga revista tan sols prement una tecla de l'ordinador.

Com dèiem, segurament a la persona que en l'actualitat li caigui a les mans algun exemplar de l'antiga RUFACA, li pot semblar una revista carrinclona i obsoleta. Però per poder valorar-la en la seva justa vàlua, cal situar-la en el context i en el temps adequat per donar-li la importància que en la seva època va tenir. Perquè, com diu l'escriptor Arturo Pérez Reverte, "no podem jutjar la història del passat amb els ulls del present".

Malgrat els records agradables que em vénen a la me-

mòria en fullejar novament algunes de les pàgines de la revista, he de reconèixer les mancances i les deficiències que tenia aquella publicació, sobretot en els seus primers exemplars. Però confesso que ara, amb la perspectiva que donen els anys passats, em sento orgullós d'haver format part d'aquell grup d'"activistes culturals" que vàrem tirar endavant aquell projecte engrescador que s'anomenava RUFACA. També d'haver-hi publicat tantes i tantes fotografies, les quals només volien mostrar amb imatges el que passava a la Cerdanya. Però, sobretot, del que més orgullós em sento és del fet que, d'aquell grup d'amics que fèiem aquesta revista, la majoria encara seguim mantenint l'amistat avui en dia. A més, la majoria de nosaltres encara intentem continuar treballant, de diverses maneres, per tal que la flama de la cultura de la nostra comarca segueixi encesa malgrat les dificultats del moment.

Oscars 2012: Los premios esperados

César Carrasco Candilejo

Este año los Oscars han sido los premios esperados, no ya como se esperan cada año por su importancia y lustre sino además por ser unos premios sin sorpresas. Al final, como en los Goya, ocurrió lo que tenía que ocurrir: lo que todos esperábamos. Esto tiene una lectura positiva para las cintas premiadas y es que nadie discute a las favoritas o favoritos en cada una de las nominaciones y convierte su reconocimiento como unánime. Unánime fue el Oscar a mejor actriz para Meryl Streep por su interpretación de Margaret Thatcher en la **Dama de Hierro**, como unánime fue el Goya para Coronado por su interpretación en **No habrá paz para los malvados**.

The Artist ha sido la gran triunfadora.

Una película muda, en blanco y negro, francesa, aunque nos hable de Hollywood y los orígenes del cine sonoro. Para quien no haya visto **Cantando bajo la lluvia** o **El Crepúsculo de los Dioses**, les puede parecer una buena película. Pero la verdad es que las dos que acabo de mencionar cuentan lo mismo y son dos extraordinarias películas que todavía se recuerdan. Es posible que en cinco años nadie se acuerde de **The Artist**, una película elegante y que está muy bien realizada e interpretada, con una banda sonora y una luz de muchísima calidad. Pero lo cierto es que no es un film sublime, es uno bueno sin más: una imitación de los grandes clásicos del mudo que se queda en eso, en guiño, en homenaje pero que no le llega ni a la suela de los zapatos a un buen número de películas a las cuales homenajea.

¿Quiere decir esto que el premio no es merecido?

Si vemos el resto de candidatas veremos cosas muy dispares. La gran opositora a **The Artist** no era otra que **La invención de Hugo**, otra apuesta romántica y en 3d de Martin Scorsese que también nos habla de los orígenes del cine, en este caso del gran Meliès. Tiene su gracia usar la magia del cine en 3d para contar la historia de uno de los primeros, o el primer gran cineasta que llevó la magia al cine y convirtió el todavía tosco invento de los Lumière en un artificio para dejar volar la fantasías y la imaginación de los espectadores. Como ocurría con **The artist** que se queda en un bonito home-

naje al cine mudo, Scorsese se queda en un bonito homenaje a Meliès y sus pequeñas películas que son en sí mismas lo más mágico de la película de Scorsese. Una cinta que se queda a medio camino del cine familiar y del cine adulto y que apenas nos cuenta nada ni nos ofrece más que el consabido homenaje a uno de los padres del cine.

¿Y no había más?

Sí que había, sí. **Los descendientes**, una buena película con un soberbio George Clooney que es tan digno merecedor del Oscar como lo era Jean Dujardin por su interpretación, casi imitación de Gene Kelly, en **The Artist**. Una película moderna y romántica pero que no es extraordinaria. Tampoco lo era **Moneyball**, la apuesta de Brad Pitt, una película seria que nos habla del esfuerzo personal en un deporte tan distante para nosotros como el béisbol, pero que es aplicable al fútbol u otros deportes. Una buena cinta sin ser asombrosa.

Premiados

Aun así los Oscar se repartieron entre **The Artist**, los importantes, como mejor película, director y actor protagonista y **La invención de Hugo** que ganó todo lo técnico incluido mejor fotografía. Imposible mejorar la fotografía de **El Árbol de la Vida**, una obra maestra del cine de verdad que estuvo testimonialmente nominada y no premiada, como **War Horse** o **Tintín**. Mención aparte merece el papel español, por primera vez nominado a mejor película con **Midnight in Paris**, el último gran éxito de Woody Allen y de producción catalana que, pese a estar muy lejos de lo que fue, sigue siendo uno de los más grandes y aquí nos cuela una película que acabó ganando el Oscar a mejor guión, que por supuesto no fue a recoger.

Así y todo tenemos un panorama que no se desvió de lo establecido pero que intentó contentar a todo el mundo sin éxito.

¿Por qué **El Árbol de la Vida**, que está muy por encima de sus compañeras nominadas no consiguió ningún Oscar?

¿Por qué películas como **Drive** o **Shame** ni siquiera han estado nominadas cuando no sólo han sido las grandes sensaciones del año, sino que además sus protagonistas merecían al menos la nominación a mejor actor mucho más que alguno de los nominados?

En definitiva, unos Oscars mucho menos arriesgados de lo que cabría pensar viendo una gran triunfadora, muda, francesa y en blanco y negro. Por cierto, la segunda película muda que gana el Oscar a mejor película tras **Alas...** otro fallo de los premios de la academia americana.

El valor ceretà

Jaume Piguiellem Pérez de Rozas

Portalada romànica de l'església de Guils. F: Francesc Esteban

La crisi actual afecta la major part dels sectors del nostre país. Les zones amb un alt índex d'activitat turística veuen com ha disminuït al llarg dels últims cinc anys la seva demanda. La causa d'això és que el turista de classe mitjana estalvia en aquest servei, que no és estrictament necessari.

Altres zones, el desenvolupament econòmic de les quals està directament relacionada amb el sector de la construcció, veuen com la gent no pot permetre's una hipoteca per no córrer el risc que acabi convertint-se en un autèntic viacrucis. El ciutadà s'ha acostumat al nou paisatge urbà: Anuncis de "Se vende" i cases nues a mig construir.

La Cerdanya pateix. I això és així perquè s'ha vist afectada en aquests dos grans sectors. Caure en el tòpic provoca que el debat perdi profunditat, per tant frases com "hem construït en cinc anys, el que hauria d'haver-se fet en vint" no fan justícia per la simplicitat que presuposen.

El turisme, dèiem, ha rebut un fort cop. Si a l'enorme descens de capacitat de gastar de les famílies hi sumem el fet que a la comarca trobem ja una gran quantitat d'habitatges de segona residència, ens dona com a resultat que cada vegada sigui menys comú el turisme de cap de setmana, el d'excursions per la muntanya o

un dia de neu, allotjant-se els turistes en hotels o hostals. La segona residència provoca un augment de la demanda en productes bàsics com el menjar, però es troba en un punt de màxima capacitat de consum. A menys que s'iniciés la venda de moltes de les cases a mitges, es tracta d'una economia molt estancada.

Si una cosa ens ha ensenyat la crisi és que la construcció, tot i que ha activat les economies a nivell estatal durant algunes dècades, no és un pilar tan important com podia semblar per confiar-hi tot el pes de la reactivació econòmica. No oblidem que les cases les compraven els bancs per a nosaltres. La Cerdanya no pot plantejar en la construcció l'eina per sortir de la crisi perquè, senzillament, és impossible tornar a dur a terme el nombre d'obres que vèiem anys enrere.

La Cerdanya és molt valuosa. Per què no prendre aquest valor i invertir-lo en projectes que en produeixin encara més? Ens sorprendria la quantitat de gent que visita la comarca buscant la neu, que no coneix cap dels indrets privilegiats que existeixen en un racó o altre de la vall. Cal parlar, per exemple, de la història de La Cerdanya: dels ibers, dels elefants d'Anníbal, del romànic sense precedents que hi trobem o de l'anarquia de la FAI. Cal ensenyar a tothom que ens visiti quin sentit tenen els monuments, noms de carrers i pobles o el mateix campanar de Puigcerdà. La història d'un indret pot suposar visites.

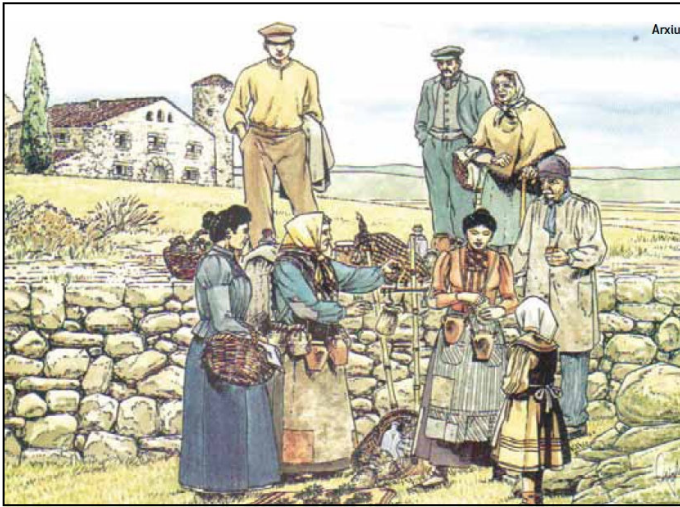
No podríem parlar d'inversions milionàries, segur que no. Però ens sorprendria la quantitat de gent a qui interessa saber on era una de les esglésies més grans de totes les capitals de comarca, o conèixer on va morir el Cojo de Màlaga o quines són les peculiaritats del romànic ceretà.

Si a tot això hi sumem el valor gastronòmic es poden desenvolupar rutes guiades que mesclin la història, la cultura i el menjar de la comarca. La nostra gastronomia no només es pot definir amb el trinxat, però interessa fer-lo conèixer com s'està fent amb la seva festa pròpia. A La Cerdanya trobem també productes com les peres o alguns tipus de formatge que tenen molt valor, més enllà de l'econòmic i que caldria fomentar encara més per tal de vendre'ls fora de la nostra comarca. No només és un guany econòmic a mig termini, sinó que també és una manera de donar a conèixer aquests productes i, com dèiem, crear més valor.

En època de crisi no és fàcil invertir en grans projectes. No es tracta de gastar diners, sinó de convertir el valor cultural, històric, gastronòmic i paisatgístic en valor merament econòmic. Per tant, sembla obvi que la despesa és molt menor, i encara més si ens fixem en quins són els guanys que se'n poden treure. Podem recuperar el caràcter ceretà i valorar-lo encara més, no cal donar l'esquena a Barcelona, però si rebre'ls, parlar-los i actuar a la nostra manera.

Les dones sàvies

Marta Lacruz i Sobré. PREMIS FRG 2011, GUANYADOR PREMI ALBERT PÉREZ.BASTARDAS

Les trementinaires anaven pel món de dues en dues

Les meves dones vénen d'una vall sàvia. I així érem conegudes: les dones sàvies. Sàvies perquè sabíem centenars de plantes. I dic sabíem perquè així era. Els sabíem l'aspecte i l'olor, el lloc on els agradava viure; quin gust donaven a les menges o si convenia no tastar-les; quin mal remeiaven o quin altre podien evitar; les que menjava el bestiar, les que quallaven la llet i les que calia prendre per no prenyar-se... Fins i tot, el nom en sabíem. Era un temps de cultura antiga, atàvica quasi, i de tradició discreta. Oral, per força. S'aprenia a lloc i poc a l'escola. I d'àvies a nètes, sempre en femení llinatge. Era temps d'aprendre les coses que importaven: les coses del ramat, demaneu-les al pare; d'olis i herbes, d'ungüents i xarops, veniu amb mi! Per a coses importants, no hi havia massa temps. De lletra se n'ensenyava a escola. Això sempre que no s'hagués de menester un braç, ni que menut no fos, a les feines del camp o a acompanyar la padrina a anar pel món.

Les meves dones van migrar vall enllà. I vàrem oblidar que un dia érem sàvies. Anant al campus i no al món vam ser, per primer cop, instruïdes. Instruïdes en unes desenes de plantes. Els sabíem anomenar les parts i reconèixer els teixits; dir com s'alimentaven i amb quins òrgans es reproduïen; les substàncies que segregaven i en quin hàbitat s'estaven; l'ordre jeràrquic que ocupaven i quina era la seva família. Fins i tot, el nom en llatí en sabíem. Era un temps modern, reservat fins feia poc, als homes. De tradició escrita, per força. S'instruïa a la facultat i poc a lloc, de mentors a alumnes, sempre en acadèmic llinatge. Era temps d'aprendre, per fi, el que tenia importància.

El món canvia, els oficis canvien

I ha arribat el moment de ser nosaltres qui lleguem a les nostres dones. Instruïdes en coneixements i deixat l'ofici enrere, hem esdevingut educadores ambientals. A força d'errors i algun encert hem après una professió que és altament vocacional i, en gran part, femenina. Hem volgut ensenyar el que hem après que tenia importància. I

amb una gran missió de fons: infondre respecte pel que ens envolta.

Però el món canvia. I el que tenia importància torna a ser el que no ens resulta important. Ho hem d'admetre, el nostre saber serveix per ben poc. L'etologia útil és la que et permet desxifrar el gest de despit del noi que t'agrada; les associacions i comunitats interessants són les de sempre, les que t'identifiquen a un grup i n'exclouen la resta; i els virus que destorben ja no són analògics. Per la resta, els metges són qui guareixen i el coneixement està quasi tot pescat a la xarxa.

No obstant, ens hi entossudim. L'escola bé ens avala i la societat sembla que ens reclama. La nova urbanitat passa per saber separar bé el que ens sobra i, les bones ciutadanes, ara no malbaratem ni aigua ni energia. Si a través de l'ensenyament instrumental que se'ns demana, podem fer entendre el cicle de la matèria, l'adaptació de les espècies al clima mediterrani o el procés de digestió en els compostadors, podrem sentir-nos satisfetes i fer la feina de cada dia una mica més en pau. (1)

L'important avui potser és aquest nou corpus de coneixements que hem batejat amb el nom d'educació per al desenvolupament sostenible. Però, desenganyem-nos, el que importa a qui eduquem, no. I per molt que li busquem, tampoc li trobarem un vessant pràctic a aprendre d'herbes per fer-ne colònia ni a aprendre a reciclar fent d'oli, sabó. Tampoc no podem pretendre un gran impuls en l'estalvi d'energia utilitzant cuines solars. Ni fer estimar gaire més la natura a còpia de fer construir caixes on niïn les aus.

Així doncs, admetem-ho tot d'un cop: estem ensenyant en el que hem estat instruïdes i, en el millor dels casos, en el que toca, però aquest és un saber que no

Vall de la Vansa a l'Alt Urgell

interessa a qui l'ha de rebre.

Què podem aprendre de com aprenem?

Les meves dones vénen d'una vall sàvia, obstinada. En el temps cru d'hivern, la natura pren un respir. Però si la

collita havia estat magra, les dones no es resignaven i sortien vall enllà. Amb coixineres farcides d'herbes i llaunes plenes de resines, anaven pel món. I el seu saber, guaria.

Hem passat hores i hores amb insignes mestres, però desconeguts, classificant tota mena d'éssers vius que tinguessin la dissort de caure'ns a les mans. Tantes dicotomies ens havien arribat a plantejar Bon, Masclans, Bonnier o Peterson, que era un goig descobrir-los el nom. Repte cognitiu resolt, intel·lecte satisfet!

Ara, amb les hores, els noms i els llibres pràcticament oblidats, és hora de tornar a la vall i retrobar els orígens. Ha arribat el temps que les dones hem de buscar noves eines, ara que al món no li cal essència de trementina.

Som en temps de tardor, en temps de bolets. Però,enguany ni ha plogut ni en té ganes; malament rai! Obstinada, torno als pins rojos i a la terra vermella. Efectivament, no n'hi ha. Però recordo la primera troballa d'un bon clap de rovellons, aquí mateix a la vall. El record està totalment associat a l'emoció profunda que em va commoure fins el punt de gairebé caure-hi al damunt. Encara que menuda, el record va fer empremta. Els puc tornar a veure -com n'eren de formosos!- i tornar a enorgullir-me de fer la primera contribució de profit a la recol·lecció de tres generacions juntes.

La ment és ociosa i em paro a pensar què sé, què he après i què he oblidat. De bolets, per exemple. L'enumeració dels que he oblidat és absurda, *per se*. No obstant, en sé els espais en blanc. És una llista feta a força de voluntat i d'esforç, a còpia d'hores de classificació, cursos darrere i comptafils a la mà. La podria arribar a reproduir, remenant entre lleixes farcides d'apunts i destriant notes dins les guies de camp.

La llista dels bolets que sé, és la primera apresada; la dels bolets familiars. Són els bolets que sé; els sé de joves i de vells, els sé si encara han de fer la florida, si estan pansits per esventats o secs per falta d'aigua, els sé de sans i de cucats, de molls, de petits i d'anormalment grossos, els sé si s'assequen o bé si es confiten, sé els que s'hi assemblen i els que no s'hi poden comparar... Sóc sàvia en aquests bolets, perquè els conec el que els agrada.

Per últim, puc fer una relació dels bolets apresos. Inclou els que compro, els que cuino i, fins i tot, els que recol·lecto. Són bolets d'altres contrades, que algú que no té ànima gelosa m'ha ensenyat als seus encontorns. Sóc conscient de com els he après: demanant que els assenyalin, acabats d'entreveure, tot just com es mostren. Abans d'incloure'ls a la llista m'he hagut d'afigurar com són, on els agrada viure i amb qui, i com despunten abans de destapar-los. Alguns no els colliré mai, perquè només els he après. I el risc de confusió pot passar factura greu. Entre algun d'ells, hi ha alguna espècie mítica. Quan he tingut aquesta sort, no hi ha hagut vegada que, en el moment de la descoberta, no hagi evocat l'emoció d'aquells primers rovellons. I els he tornat a admirar amb ulls de nena!

I la vocació està just aquí, prové just d'aquesta emoció.

L'he sentida sovint, a la natura. I no és la satisfacció d'haver resolt un enigma, sinó un sentiment més endin-sat. Si ens ho permetem, tots la reconeixem en molts moments. Una emoció amb mil cares diferents i totes igualment intenses. A vegades és alegre, com en el xiscle d'una gralla que proclama qui és la senyora de la vall. Altres vegades és tranquil·la, com en el sentir la pau enmig del bosc si el rega una pluja fina. Pocs cops és desafiant, com en el capejar un grop enmig la mar negra. Molt sovint t'acull amb seguretat i et fa sentir a casa, com en el contemplar un foc en una llar.

L'ofici de la seducció ambiental

La vocació inspirada en l'emoció per la natura pren formes diferents: ens porta a recórrer-la, a contemplar-la, a descriure-la o intentar plasmar-la, a agrupar-nos en favor seu o combatre en el seu nom. L'educació ambiental no n'està exempta i, inspirada en ella, ha pretès seduir a altres, fent-los enamorar de la natura, per conservar-la.

Hem fet de l'educació ambiental, una professió, i sostinc que hauria de deixar de ser-ho, per tornar a ser un ofici. Si convenim que l'educació ambiental és una professió vocacional, haurem d'admetre que el que ens commou rau en el qualificatiu; i són comptades les excepcions que l'educació no hi ha estat sobreafegida i mal apresada. I sinó podem ser mestres en l'art d'educar, sí en canvi podem ser-ho en el que ens commou. Per fer-ho, haurem d'intentar excel·lir en l'art de la seducció. Sorneguerament, i posats a fer que altres s'enamorin, podríem estar d'acord en qualificar aquesta ocupació, d'ofici; tothora que dubto que els professionals de l'educació ambiental ho estiguem aconseguint sovint durant la pràctica diària.

Tuixent situat a la confluència de les valls dels rius de Josa i de la Mola, i inici de la vall de la Vansa.

Perquè l'educació ambiental recuperi el sentit que la inspira, cal formular-la amb una mirada nova. Hem après que no podem infondre amor per la natura amb les velles eines. Ens cal definir l'ofici amb el qual puguem buscar noves connexions amb la natura a través de les emocions. I ens caldrà honestat i, per què no?,

feminitat, ja que no podem infondre amor per la natura si no ens permetem tornar-lo a sentir. Potser, si no volem quedar-nos enrere, haurem de renovar els vots de la vella vocació i reforçar-ne la intenció.

I sí, en l'art de fer que els altres se sentin seduïts per la natura, ens calen noves eines, i efectives. Però, com ensenyar algú a sentir una emoció? Les emocions són personals, úniques i intransferibles. I és clar que podríem crear emocions, Només ens caldria pensar en l'escenari i convidar-les a pujar. Però busquem estimar la natura com és i reconèixer les emocions que ens suscita, sense més mediació. Desconeixem el mètode i desconeixem els instruments, però no anem a les palpentes perquè podem desfer el nostre propi camí.

Les eines de la seducció ambiental

Les meves dones anaven pel món i pel món on anaven, carregades amb coixineres farcides i llaunes curulles, obrien camí. El pas era ferm i decidit perquè es feia amb convenciment, actitud i disposició. I aquesta és l'herència que ens han llegat i que encara podem deixar.

Panical blau

L'actitud que accedim a la natura amb voluntat de comunió i ocupant amb humilitat el paper que ens pertoca. Les dones d'herbes sabien guarir, els remeis que portaven eren esperats per mitigar el dolor després de la sega i els seus consells eren aplicats com si fossin la paraula del metge que molts cops no podien pagar. Les dones que anaven pel món eren les de condició més humil i de les cases més modestes de la vall.

El convenciment que tenim de ser part de la natura. Les trementinaires anaven pel món de dues en dues. Apparentment fràgils, arribaven a qualsevol indret del país, sovint dormint al ras, reconeixent en les plantes el seu poder guaridor.

La disposició d'estar a la natura i contemplar-la. Quan et cansis de mesurar i analitzar una olivera, mira-la. Potser veuràs que les fulles són daurades o grises, i no més verdes. I quan et cansis de veure-la, contempla-la. Senzillament, estigues i bada. Potser descobriràs una mar feta de fulles. I quan creguis que has acabat, torna a

contemplar-la i torna a badar. O creus que algú ha pogut definir mai el color de la mar?

Les eines no les sabem encara, però sabem que han de ser aquelles que permetin obrir el cor davant la natura, i reconèixer-s'hi. Perquè, al cap i a la fi, totes les emocions que desperta la natura es resolten en una: l'emoció de sentir-nos que en formant part.

Per un camí que no està fressat, caldrà deixar-se guiar per la intuïció, reconèixer els errors i aprendre dels encerts. Ens caldrà estar atents i aprendre dels qui aprenen. Però també aquí tenim fortuna. Perquè reconèixer l'emoció en els ulls de qui la percep, és igual de colpidor.

La vall de la Vansa, setembre de 2011

Amb tot l'agraïment pels mestres, homenatjo les meves dones.

Regalèssia de muntanya

(1) Cert és que hi ha també magnífics i reeixits exemples d'una nova forma d'entendre l'educació ambiental. Aquesta educació, gairebé revolucionària, vol ensenyar a fer pensar i formar ciutadans capaços d'emprendre accions de forma informada i conscient de les conseqüències d'aquestes sobre l'entorn i les persones, i fer-ho de forma responsable i consensuada amb els altres. Aquesta nova forma d'educar no és, malauradament, la més estesa.

Amb permís de la revista Cooperació Catalana editada per la Fundació Roca i Galès, nº 350, gener 2012.

ALBERT PÉREZ-BASTARDAS

(Barcelona, 1953 - Stromboli, 1986)

Biòleg de formació i educador de vocació, dedicat a l'ensenyament, a la divulgació de les ciències naturals i a l'educació ambiental. Fou soci fundador de la Societat Catalana d'Educació Ambiental i va col·laborar amb la Fundació Roca i Galès.

Puigcerdà (1874-1936): El meravellós entorn de Rigolisa (I)

Enric Quílez i Castro

Rigolisa a començament de segle. Foto cedida per Sofia Garçon

Rigolisa és d'aquells llocs especials que podem trobar a Puigcerdà. L'actual església, reedificada fa poc més de cent anys es troba a prop d'on hi havia hagut una capella dedicada a Sant Jaume que va ser destruïda en una de les múltiples incursions franceses en territori puigcerdanès. La capella es trobava al bell mig de la ruta jacobea que prové de Font-romeu i que mena cap a la Seu, a través de Bolvir i Quadres, per l'antic camí Ral de la Cerdanya.

Antigament, per Sant Jaume s'hi celebrava una gran festa a Rigolisa, amb un ball que era sufragat pels propietaris del mas de Rigolisa, la família Macià i Bonaplata i que era molt concorregut. Actualment, encara s'hi fa una festa, tot i que molt més discreta.

Afortunadament, tenim moltes referències a la premsa de l'època sobre les celebracions del dia de Sant Jaume a Rigolisa. Per exemple:

La Voz del Pirineo, 24/07/1881

"Con motivo de la festividad de S. Jaime, mañana se celebrará la acostumbrada romería de Rigolisa, en don-

de se reúnen todos los años, además de los puigcerdaneses, la colonia de barceloneses que veranean en esta villa. Rigolisa propiedad de nuestro exdiputado D. Félix Maciá, dista un kilómetro de Puigcerdà, es una de las Quintas más agradables que hay en las afueras de la villa, por las frondosas alamedas que la rodean y una preciosa fuente que es muy frecuentada en verano."

La Voz del Pirineo, 31/07/1881

[...] Con tal motivo estuvo lucidísimo el baile que, en obsequio de los concurrentes, costea allí todos los años el Sr. D. Félix Maciá".

En aquesta època, l'actual església de Rigolisa encara no havia estat reconstruïda. La premsa de l'època en parla:

La Voz del Pirineo, 30/07/1882

"Todos los años celebra la villa de Puigcerdá el día de S. Jaime yendo en romería a Rigolisa en cuyo pintoresco punto había in illo tempore una pequeña capilla dedicada al santo. Hoy no hay capilla ni vestigio alguno del santo, pero la gente le venera allí por tradición y memoria.

Sembla ser, que la festa era grossa:

La Voz del Pirineo, 30/07/1882

Y como no hay juego sin trampa ni romería sin merienda y bailoteo, sucede que todos los romeros o a lo menos la mayor parte echan allí su canita al aire y luego se divierten bailando al compás de la música que el dueño de la finca, nuestro actual Diputado, tiene allí todos los años para complacencia de los que acuden a visitarle. Como todos los años, la concurrencia de gentes fue grande, y no menores la animación y bullicio; la gente se divirtió y retiróse tranquila y gozosa después de haber dignamente cumplido con una de las tradiciones que les legaran los antepasados. El tiempo, así un poco inconsiderado, pero en tales días nadie se acuerda de él hasta el momento en que arrecia".

En alguna ocasió, per motius de defunció d'algun membre de la família Macià i Bonaplata, el ball de la festa era traslladada o, simplement, no es feia:

La Voz del Pirineo, 01/08/1886

"Este año no se ha celebrado la acostumbrada romería de San Jaime, en Rigolisa, preciosa finca de nuestro Diputado a Cortes, situada en uno de los más pintorescos sitios de las afueras de esta villa.

Las causas que lo han motivado son fáciles de adivinar; sólo diremos que el pueblo puigcerdanés ha sabido abstenerse de un día de júbilo, para con ello demostrar el respeto que le merece la apesadumbrada familia Maciá y Bonaplata”.

En aquesta època de l'any, no eren infreqüents els xàfecs o les amenaces de pluja, que destorbaven la celebració de la festa:

La Cerdanya, 28/07/1906

Aunque amenazase la lluvia, no fue motivo para que la juventud se desanimase el miércoles trasladarse a Rigolisa siguiendo la costumbre de años anteriores, y con ella buena parte del vecindario bailándose de lo lindo hasta la puesta del sol, con gran contentamiento de todos los asistentes.

Concorregut aplec a la Font de Rigolisa

En el proper número parlarem de la construcció de l'actual capella de Rigolisa i de la descripció que es dóna en el moment de la seva inauguració.

El frontal romànic de Santa Cecília de Bolvir

Alfred Pérez-Bastardas

La història no explica -potser no podrem fer-ho mai-, per què en l'Acta de Consagració de la catedral de la Seu d'Urgell que s'interpreta del 839, no hi és mencionat Bolvir. Aquest inventari realitzat per saber quines eren les parròquies que depenien de la catedral d'Urgell, és un text clar i contundent, no hi ha marge d'error, per això no podem fer res més que interpretar amb suposicions la manca de la parròquia de Bolvir, d'aquella llista del segle IX.

Però tanmateix Bolvir com a alou pertanyent al Monestir de Cuixà, existia i hi tenia un pes específic, que la feia ben present. Havia estat a l'edat mitjana un punt clau de control de la ruta ceretana Segre avall, bastit en un indret (El Castellot a la cornisa nord de la planície de La Corona), on antigament hi va haver un assentament ibero-ceretà, un *oppidum* fortificat.

Bolvir doncs, com alou de Cuixà, devia tenir església i situat en un lloc clau era considerat un bon punt de control del pas de vianants.

El fet però que no fos esmentat en aquella llarga llista de parròquies del segle IX, podria significar simplement que no tenia la infraestructura parroquial, o bé que la població era escassa, depenent d'altres parròquies. Tot això ho esmentem, perquè Bolvir en canvi, és un poble que durant el mil·lenni passat, va anar adquirint un conjunt de tresors artístics parroquials, dels quals en sobresurt el frontal romànic i el retaule gòtic.

El frontal d'altar romànic, esmentat per diversos visitants de l'església al segle XIX i XX, va originar una certa controvèrsia a l'hora de decidir què fer-ne per resguardar-la del robatori, de les inclemències del temps i de la degradació material. Així, finalment vers el 1921, va ser adquirit pel Museu d'Art de Catalunya (avui MNAC) que el va incorporar a les seves col·leccions amb el número de catàleg 15910.

La història la podem seguir amb una certa regularitat d'ençà el 1899 quan Albert Salsas, descriu aquesta taula al dir que *"cet object date du XII siècle et se trouve dans un état de conservation convenable. Les dessins gravés au trait sur un champ à reflets métalliques, couleur de cuivre rouge, consistent en personnages rangés sur deux étages et entourés d'un encadrement. Le pallium est en bois recouvert de plâtre avec toile"*.¹ No hi havia dubte que aquell frontal de què parlava Salsas, era important i que segons la seva opinió el va trobar en estat passable, és a dir poc deteriorat. Probablement però Albert Salsas, el va veure a la penombra, amb la llum que devia entrar per la porta de l'església que en aquell moment era situada sota del campanar, per tant el més lluny possible de l'altar i la llum (malgrat les espelmes) hi devia arribar molt poc. La seva apreciació no ens pot convèncer, coneixent avui com està la taula de deteriorada. Tanmateix Salsas diu que aquest frontal d'altar estava instal·lat amb un retaule daurat del segle XVII que durant la guerra civil va cremar. Aquesta con-

junció el podia portar a creure que el frontal no estava pas tan deteriorat com el veiem ara.

Precisament quan Lluís Domènech i Muntaner en va visitar l'església vers el 1904, va apuntar en el seu quadern de notes que "no hi ha el frontal de què parla en Salsas", i la cosa no deixa de ser estranya, degut a que probablement el frontal, arran de la visita de Salsas deuria ser retirat i guardat.

I quan el 1905 Josep Pijoan, aleshores comissionat per l'Institut d'Estudis Catalans, va fer uns viatges per veure què se'n podia recuperar dels tresors pirinencs de les esglésies, va passar per Bolvir i en el seu informe va escriure *"El día siguiente, miércoles, por la mañana, lo dedicamos a visitar algunas parroquias vecinas, donde sabíamos que existían tesoros artísticos de gran valor, pero que encontramos ya en parte enagenados. Vimos la iglesia devastada de Angostrina, la de Ur, lx y las Escaldas. Nada encontramos que se pudiese adquirir para nuestros Museos Municipales.(...) El día 7, jueves, a primera hora de la mañana, salimos de Puigcerdà en dirección a Bolvir, y toda la mañana la pasamos en aquel pueblo, dejando convencido al párroco de la conveniencia de vender el precioso frontal a la Junta de Museos por 1250 pesetas, conveniendo también que él haría la petición al Obispado, después de recibir el oficio que desde Barcelona le enviaríamos confirmando nuestra oferta en firme de las 1250 pesetas"*.²

I per seguir aquesta història del Frontal d'altar romànic de Bolvir, ens hem d'anar a trobar la política d'adquisicions de l'antiga Junta de Museus de Barcelona quan es descriu que un cop Pijoan va arribar d'aquest viatge a Barcelona i va explicar el cas de Bolvir, "la Junta també escriu al rector de Bolvir per demanar-li que els vengui el frontal de la parròquia" i diu que "De les explicacions donades pels vocals Josep Font i Gumà i Josep Pijoan, ha tingut coneixement aquesta Junta de l'existència a l'església del seu digne Curat d'un notable frontal romànic, una mica deteriorat, la possessió del qual per al nostre museu municipal pot ser interessant per a l'estudi dels nostres artistes i molt convenient perquè no desapareixi una obra del nostre Art històric" (pàg. 209). Tanmateix, "Enric Belastegui, rector de la parròquia de Bolvir, respon que per ara no és possible, perquè està rigorosament prohibida la venda sense una causa poderosíssima que hi obligui. I com que ara per ara no existeix, no es poden entaular negociacions. De totes maneres, tindrà la Junta com a primera preferida si en alguna ocasió s'ha d'efectuar la venda."³

Quan Joaquim Botet i Sisó preparava el volum corresponent a Girona de la Geografia General de Catalunya (1908-1918) va escriure que al passar per Bolvir (no en sabem però l'any) va trobar-hi *"un frontal del segle XII, que té pintats rengles superposats de figures en bona conservació", cosa estranya doncs no eren del mateix parer altres viatgers i estudiosos del romànic. Això voldria dir que si Botet i Sisó pensava que aquell frontal*

estava en bones condicions com és que mossèn Josep Gudiol quan el va examinar el va descriure dient que “visitant l'església cerdana de Bolvir, anys passats, tinguérem ocasió de veure-hi un pal·li en defectuosíssim estat de conservació a causa d'haver-se oxidat i saltat la pintura que anava posada per hàbil mà sobre un llit guixòs”. Què havia passat entre tant, perquè el frontal bolvirenc que fa 104x176 centímetres quedés tant deteriorat? Va ser guardat en mal lloc, ple d'humitat, o es va mullar i en pocs anys es va desfigurar la pintura? No ho sabem del cert. Només coneixem en quin estat està quan l'examinem actualment.

La qüestió no quedava clara, degut als diferents parers dels que havien vist “in situ” el frontal de Bolvir.

De fet, el frontal d'altar bolvirenc va per fi passar a mans del Museu d'Art de Catalunya (MNAC) el 1920-1921, però segons l'inventari de compres de la Junta de Museus, aquest es va comprar el dia 25 de maig de 1923. Sembla que durant aquest període entremig es van anar fent gestions per arrodonir preu i assegurar-se que el frontal de Bolvir anés definitivament al Museu. I va ser el rector de Bolvir, mossèn Daniel Castellà, que el va oferir en venda al preu de mil dues-centes pessetes, segons marca l'inventari pertinent.

Així doncs el frontal d'altar de Bolvir podria ser que fos enviat al Museu, examinat i pagat definitivament un parell d'anys després. Si més no perquè en la sessió del 16 de gener de 1920, la Junta de Museus de Barcelona consigna en l'acta que es paga amb fons municipals barcelonins la xifra que el rector de Bolvir demanava. Del “dictamen que el director de la Secció d'Art Medieval i Modern fa del frontal diu que, a part de l'interès general que te com a pintura romànica, ofereix un tipus que el museu no posseeix, tant per la seva tècnica ornamental com per la seva composició general. La iconografia del frontal representa també una novetat: dividida l'àrea per una faixa central en posició horitzontal, les dues zones formen dos frisos al llarg dels quals, sense subdivisió de cap mena, es desenvolupen diverses escenes de la vida de Santa Cecília, segons la descripció de Voraginós; aquest tema és nou i únic, segons Folch dintre de la iconografia coneguda de l'època. L'estil de l'obra fuig dels arcaïsmes de la tradició bizantina propis de la pintura romànica usual per guanyar una llibertat d'interpretació ben curiosa en compararla amb l'antiguitat que revelen alguns dels mobles, atuellis i vestuaris que figuren dins les escenes. L'exemplar difereix de tots els que existeixen fins ara al museu. L'estat de conservació de la peça és lamentable i la restauració és difícil de fer, en ser el fons daurat amb colradura, ja que en posar-hi qualsevol diluent per treure el greixum que s'ha sobreposat a la pintura el daurat es dissoldria i s'esvairia els espais de les imatges. Tot i això el dictamen informa que la pintura conserva tot el seu interès documental i el preu demanat pel frontal -mil dues-centes pessetes- és prou concorde amb la vàlua de l'obra.”⁴

Els estudiosos d'aquest frontal del poble cerdà de Bolvir, creuen que es troben davant “una mostra de gran qualitat, d'art romànic molt pur. Les escenes s'ordenen en dos nivells superposats però sense solució de continuïtat dintre de cada sèrie. L'obra és decorada amb re-

lleus d'estuc i colradura aplicada damunt fulla de plata, i l'oxidació i la malvestat dels temps l'han malparada força. Amb tot, el conjunt és encara llegible amb l'ajuda del dibuix preparatori, incís, i de la llum infraroja, el que permet en alguns casos fins i tot intentar la publicació del conjunt i endevinar l'estil. En tot cas és una mostra molt bona de la pintura vers 1200”, escriu Joan Ainaud de Lasarte.⁵

D'aquests dibuixos cal·ligràfics en tenim dos; el més recent és de L. de la Portilla⁶ que n'esbossa no solament la iconografia del pal·li, sinó que a més dibuixa igualment la sanefa del seu entorn. Si el comparem amb l'altre dibuix cal·ligràfic realitzat per Mossèn Josep Gudiol l'any 1929, aquest ho féu només sobre la iconografia estilística del frontal, amb detalls que l'altre no té, segurament perquè, o es veien millor o són fruit d'un intent de donar-li al conjunt estilístic detalls que se suposen però que no queden en cap cas estilitzats en la taula original. Així el dibuix de Gudiol té detalls suposats que en l'obra no hi són, o no es veuen reflectits.⁷

Mossèn Josep Gudiol però, n'estudia el pal·li i en fa un retrat històric d'interès, dient que quan “visitant l'església cerdana de Bolvir, anys passats, tinguérem ocasió de veure-hi un pal·li en defectuosíssim estat de conservació, a causa d'haver-se oxidat i saltat la pintura que anava posada per hàbil mà sobre un llit de guixòs. Tot ell devia ésser platejat i colrat. Aquest pal·li després ha anat a figurar en el Museu d'Art i Arqueologia de Catalunya. Es tracta d'una obra que avui encara acredita tot un pintor, en la qual els episodis de la llegenda de Santa Cecília hi estan exposats sense limitació d'escenes en dues zones horitzontals, separades per un fris d'entrellaçats en pastillatge. Medeix 1,30 x 1,77 m, i en ell semblaven intervenir-hi, a demés dels fons metàl·lic colrat de to vermell, els colors no transparents groc, blanc i negre.”

Josep Gudiol continua descrivint la taula que “en el marc que enquadra el conjunt presenta la particularitat d'oferir vers l'interior una motllura constituïda per un bordó molt rellevat i que substitueix el xamfrà usual en gairebé tots els pal·lis catalans. Tal marc porta ornamentació en pastillatge, amb bells motius d'estilització vegetal que s'esplaien en els espais lliures, entre unes cavitats que en nombre de setze estan repartides en la superfície plana, clots que van ocupats per lleons, cérvols i àguiles, fets també amb relleu de pasta guixosa”.

De la visa de Santa Cecília narrat en el frontal de Bolvir, Mossèn Gudiol també n'explica que “provarem de donar una idea de les representacions que ocupen el plafó i que sobresurten en fons burilat donant una mena de trenat, constituït per línies horitzontals i verticals que deixen uns espais quadriculats ocupats per un punt.”

“En la zona superior començant per la part esquerra, s'hi veuen dos personatges home i dona, asseguts en un luxós moble de tradició romana, i en actitud de discutir. Són Cecília i el seu marit Valerià, en el moment en que ella diu al mullerat de nou que no s'atreveixi a violar-li el vot de castedat que ella havia fet a Déu, vot que un àngel l'ajudaria a defensar i al qual el marit manifestà voluntat de veure. Segueixen els dos mateixos esposos

acomiadant-se per anar Valerià a cercar el papa Urbà, pensant que li faria veure l'àngel que vetllava per Cecília, sols visible per ella i no així pel jove espòs, ja que no era cristià. Immediatament s'hi troba el mateix Valerià en actitud de caminar vers el lloc on es trobaria el papa, encontre que es verifica i que l'artista exposa vent veure al pontífex romà assegut en soli i vestint ornaments pontificals, inclosa la mitra, tenint al seu davant a Valerià en actitud de pregària, juntes les mans i un poc flectat el genoll. Finalment al costat, s'hi veu Valerià caient esglaïat davant l'aparició de l'àngel que baixa del cel a l'oració del Vicari de Crist, i està postrat i en actitud de precatòria. L'àngel presenta una filactèria, la qual cosa està d'acord amb el llegendari piados que parla d'un títol, en el qual s'hi veia escrita en lletres d'or la confessió d'un sol Déu, d'una Fe i un Baptisme.”

“La zona inferior comença pel baptisme de Valerià, el qual es ficat dintre la piscina de les aigües de salut pel mateix papa. L'àngel que havia aparegut terrible a l'espòs apareix llavors emparant i coronant a Valerià i a Cecília, fets ja germans en Crist; essent de notar que la santa està agenollada en son llit, mentre que l'espòs està dret. Sense interrupció es presenta la captura de la santa verge Cecília, la qual es empenguda per un saig i conduïda així al martiri. Aquest comença amb la representació d'un edícol dintre el qual apareix entre flames la figura de la santa, significant els tres dies en que ella fou mantinguda providencialment incòlume dintre el caldarium de sa pròpia mansió, departament on pretenia que una calor vehement li privés l'alè. En últim lloc s'hi veu el prefecte Almaqui assegut en cadira curul amb petges a la manera de lleons ordenant la decapitació de Santa Cecília, martiri que amb poc coneixement efectua un lictor amb sa espasa i prenent amb la mà esquerra la cabellera d'aquella, (...)”. Gudiol creu que “el pal·li (és) de ja molt entrada la tretzena centúria”.

Per a la identificació dels personatges, aquest hi són inscrits en el fons, encara que molt il·legibles: S. Cecília, Valerianus, Urbanus...

Tots els autors que han estudiat el frontal d'altar de Bolvir reconeixen el seu valor com a treball estilístic i diuem de disseny, però “el mal estat de la peça dificulta seriosament l'establiment de la seva filiació estilística i la datació”, escriu Josep M. Abril i López, “tot i que cal destacar l'anàlisi amb raigs infrarojos que s'hi practicà, els resultats de la qual foren publicats el 1971 per Serra i Estruch i recentment comentats per J. Ainaud (1989), pag.100). La historiografia s'ha acostat a aquest frontal amb prudència, tot i reconeixent la gran qualitat del pintor que s'evidencia en l'esveltesa de la línia i la nitidesa del dibuix. Cook i Gudiol tendeixen a considerar-la com una obra bastant tardana, propera al 1300, dins de l'influx francogòtic i en especial del mestre de Soriguerola. No sembla pas una relació estilística gaire encertada, perquè malgrat tot consideren que la puresa del dibuix recorda obres del mestre d'Avià”.

“Post (Chandler Rathfon) destaca les semblances a nivell tècnic i decoratiu – especialment pel que fa a la decoració en estuc dels fons i el marc, que inclou medal·lons amb figures zoomòrfiques- amb el conjunt d'obres procedents de la zona nord-occidental de Catalunya, als

límits amb Aragó, englobades tradicionalment en l'anomenat taller de Lleida. Constata a Bolvir, però una major qualitat en aquests treballs ornamentals.”

La majoria d'estudiosos, -senyala Abril i López,- tendeixen a situar el frontal dins la primera meitat del segle XIII, cap a l'any 1200.”

Però Ainaud de Lasarte, “ha plantejat darrerament una nova hipòtesi: paral·lelament als corrents italo-bizantins presents a Avià i Lluçà, en penetren d'altres que no tindran tanta difusió, com el cas de Bolvir, que recorda testimonis bizantinitzants de terres germàniques. Posa en relació amb Bolvir un fragment de frontal dedicat a la vida de la Mare de Déu, conservat al Museu Episcopal de Vic (MEC núm. 8019) i també en molt mal estat.”

“La divisió del frontal en dos frisos longitudinals no és gaire comuna. Es troba també al frontal de l'Ascensió de Crist de Martinet, conservat actualment al Museu de Worcester, i al de la vida de Sant Climent, procedent de Sant Climent de Taüll (MNAC). Aquest darrer de la primera meitat del segle XIII, mostra més paral·lelismes amb Bolvir pel fet de tenir també caràcter hagiogràfic i que les escenes narratives es disposen longitudinalment sense cap tipus de separació”

Per tot això, conclou Abril i López, i “pel seu caràcter narratiu, l'elegància en el dibuix i pel classicisme latent sembla correcta una datació propera a l'any 1200 com suggereix Ainaud.”

Respecte de l'estudi estilístic, juntament amb elements decoratius i de pintura, el frontal de Bolvir sembla tenir unes arrels del taller de Lleida, a voltes entrellaçat amb el d'Urgell. Si bé la influència de l'estil bizantinista és notori, cal matisar-ho adequadament. Al respecte, per exemple, cal considerar el que diu sobre això Josep Gudiol i Ricard quan esmenta que “a començos del segle XIII un corrent italo-bizantí, (que) deixà marcades influències en diverses pintures romàniques escampades per Catalunya i pel Rosselló, importà l'esperit de l'escola de Roma i preparà el terreny per a la florida posterior de les influències italianes. Però aquesta tendència italianitzant, si bé no deixà mai de subsistir (sobretot en els obradors de la regió occidental de Catalunya), fou ofegada amb la vinguda de l'estil francogòtic.”

“Aquest estil que fou adoptat ràpidament per totes les escoles de l'occident d'Europa, fa l'efecte d'ésser fill de les limitacions decoratives exigides per les estructures gòtiques sobretot com a conseqüència de la tècnica de les vidrieries historiades,” de manera que tot i no conèixer noms d'autors d'aquest període amb obres identificades, l'estil fou adoptat a tots els centres importants de Catalunya, i poc a poc es decantà per un estil que podem anomenar italo-gòtic. Segons Gudiol i Ricart, la “introducció i l'evolució” d'aquestes influències francogòtiques a Catalunya, i que a parer seu el frontal romànic de Bolvir tendiria a ser apreciat en la primera d'elles, com a pintura “essencialment romàniques amb elements de l'estil franco-gòtic, produïdes quasi totes als obradors del nord de Catalunya entorn del 1300. Grup de la Vall de Boí, seguidors immediats dels frontals amb

fons de pastillatge en relleu: frontals de Taüll i Erill la Vall (MAC); dintre el mateix grup estilístic les pintures murals de la sala capitular de Roda d'Isàbena i, com a paral·lel a aquestes una pintura sobre taula del Museu de les Arts Decoratives de París. Grups d'Urgell, Cerdanya i Ripollès; pintures murals de la catedral de la Seu d'Urgell (MV i MAC); baldoquins del Museu de Vic i Sant Romà del Bons (MV); frontals de Soriguerola (MAC), Ars (MV), Noves de segre (MV) i probablement el de Santa Eugènia del ja citat Museu de les Arts Decoratives de París; plafons de Muntanyana (Col·lecció Costa) i Santa Llúcia de Mur (MAC); costats d'altar del Museu de Vic, i Toses (MAC). Grup central molt complexe, que marca un estil més avançat al de les pintures dels grups anteriors, malgrat la persistència dels elements romànics: pintures murals de de Sant pau de Casserres i Terrassa; elements del baldaquí de Toses (MAC) i de Cruïlles (MG); frontal de Sant Cebrià de Cabanyes (MV), el de Sant Jaume de Frontanyà (MS), el de Sant Cristòfol (MAC), de procedència desconeguda però tipològic ament paral·lel a l'anterior, el de Santa Perpètua de la Mogoda (MAC), el de Santa Cristina (MV), i el de Bolvir (MAC); costats d'altar de Gombreny (MV).¹⁰

Les altres dues fases que senyala Gudiol serien la "pintura de tradició romànica amb elements italo-gòtics i franco-gòtics, que a l'entorn del 1300 rebé un esforç intensíssim", i en la darrera fase, "les pintures totalment franco-gòtiques, totes de la primera meitat del segle XIV".

De la tècnica innovadora que aparegué en el segle XIII a partir sobretot del frontal de Soriguerola i que entre de ple en l'estil franco-gòtic, cal destacar-ne que a Cerdanya, la colradura havia estat escassa, probablement per imperícia de la tècnica, potser per ser econòmicament molt més cara.

De Bolvir doncs, cal destacar com diuen Gudiol-Spencer Cook, que "la intervención de la colradura sobre plateado o sobre estañado, procedimiento substitutivo del dorado con panes de oro bruñidos, imitación a su vez de las obras metálicas, comienza con mucha parquedad en muchos frontales del siglo XII; en el halo del Pantocrátor del frontal de Mongrony y en las franjas de pastillaje de las obras del Maestro de Sagars. El baldaquino de Tost llevó colradura en el fondo de los apóstoles de la cresteria, en el sector central de la viga y en la aureola del Pantocrátor.(...)Cuando la lámina metálica quedó imperfectamente protegida, su oxidación destruyó el barniz traslúcido de la colradura dejando una tonalidad pardusca que mancha irregularmente las partes que en su origen tuvieron la apariencia de oro. A veces la fuerza de la oxidación destruye la pintura. Obsérvese su desastroso efecto en las aureolas y halos del frontal de Guils, en los fondos de Llanás y en los del taller de Lérida. Pero en ciertos ejemplares, que podemos vagamente situar en la segunda mitad del siglo XIII, descúbrese el secreto de la fijación perfecta de la colradura, sustituyendo las láminas de estaño por panes de plata muchos mas gruesos y cubriendolos con barniz amarillento de mayor consistencia. La nueva técnica permitió hacer más lúcidas las imitaciones metálicas, naciendo, en consecuencia, un nuevo tipo de frontales de aspecto mas rico. (...)

Pertenecen a esta nueva técnica un grupo de frontales del área del taller de Ripoll que, por lo visto, fue el más progresivo. El frontal de Bolvir (Cerdaña) decorado con dos zonas narrativas dedicadas a Santa Cecilia y San Valeriano (MAC), conserva a pesar de su deterioro, una elegancia de línea y una pureza de dibujo que nos recuerda las obras del Maestro de Avià, aunque su autor es mas avanzado; destaca también la primorosa ejecución de las yeserías que decoran el marco."¹¹

No podem però deixar de banda l'article que emmarca l'estudi del frontal de Bolvir, que ve a ser una de les fonts a consultar, doncs fou preparat com a informe tècnic de cara a donar a conèixer el pal·li bolvirenc, quan aquest va ingressar al Museu d'Art de Catalunya (MNAC), el 1921.

Es tracta de l'article de J. Folch i Torres, publicat a L'Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans el 1923. Folch i Torres assenyala que "el frontal de Bolvir difereix notablement de tots els frontals coneguts, especialment per la seva composició. La divisió en dues zones horitzontals, al llarg de les quals es desenrotllen sense divisió de cap mena les escenes de la passió de Santa Cecília, és única entre els exemplars que coneixem. Demés, el fet de destacar-ne les figures damunt d'un fons decorat amb un tema ornamental de petites dimensions quadriculat i puntillat, i encara el d'ésser aquest fons recobert d'un bany de colradura que li dona qualitat metàl·lica, en ha portat a veure les relacions que hi ha entre aquest frontal i el frontal del Museu de Lleida, que hem deixat classificat (anteriorment), i entre aquest dos i les icones bizantines de que parla el Dr. Muñoz." ¹²

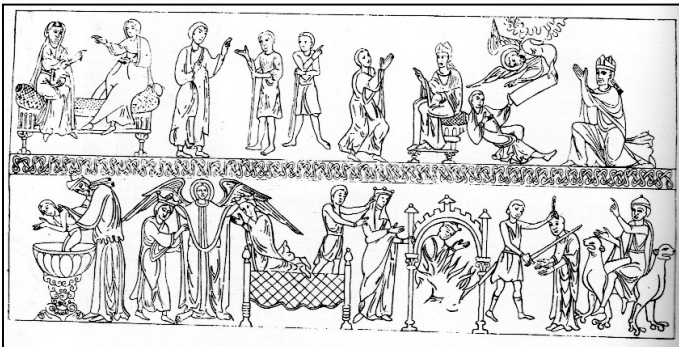
Per a Joaquim Folch i Torres, els frontals de Bolvir i el de Lleida i les icones bizantines tenen una certa relació, i creu que es pot datar entre els segles XII i XIII. Respecte de la llegenda de Santa Cecília com a patrona de la música, és notori que el frontal de Bolvir no se'n fa ressò. Folch i Torres argumenta que "això ens fa creure que el frontal de Bolvir és anterior a la difusió d'aquesta llegenda i sobretot anterior a l'època (que es pot fixar en la segona meitat del segle XIII), en què neixen els atributs distintius dels sants"

El fet que en el segle XIII amb la publicació del llibre de Voragine de 1260, és l'inici de la imatgeria medieval, fa pensar que el frontal de Bolvir, és anterior a aquesta data, degut a que "conté una de les més antigues representacions de la llegenda de Santa Cecília i, sens dubte de cap mena, la més antiga de Catalunya". Per tant, per a Folch i Torres, situa el frontal entre finals del segle XII i primers del XIII.¹³

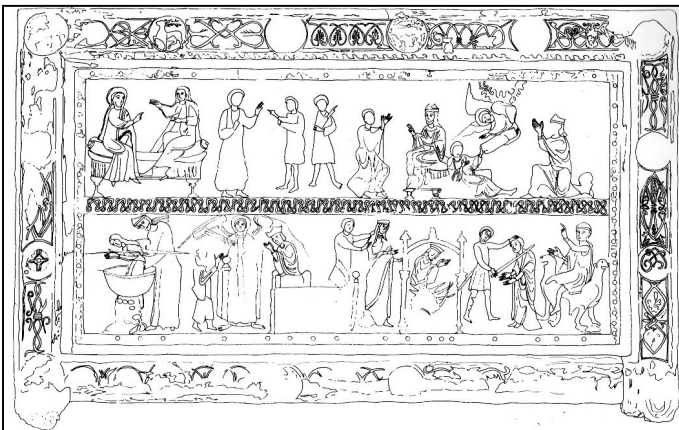
Sigui com sigui, el frontal romànic de l'església de Bolvir, tot i el seu deteriorament, és una mostra important de l'art medieval de pintura sobre fusta, i de les tècniques usades per donar-li relleu. Amb aquest article volíem fer-li justícia, donant a conèixer un dels frontals més importants de la Cerdanya, malgrat no el podem contemplar directament, si més no perquè no deixa de ser una peça delicada de l'art pirinenc que requereix que es mantingui amb un determinat clima i protegit. Demanar-ne una fotografia al MNAC podria ser una bona raó que

compensaria la impossibilitat d'un retorn al seu lloc d'origen. Bolvir ha de prendre consciència que dues obres d'art de gran valor: el frontal d'altar romànic, i el retaule gòtic de l'església parroquial.

*De la Societat Catalana d'Estudis Històrics

Dibuix de J. Folch i Torres- Josep Gudiol. Anuari de l'IEC (1923)

Al dibuix es pot apreciar, amb més claredat, la iconografia del frontal. Dibuix: L. de la Portilla. Catalunya Romànica, V-I, pàg. 382, Enciclopèdia Catalana

Frontal d'Altar de Bolvir. MNAC.

NOTES:

1. Salsas, Albert (1899): Pyrénées Inconnues. LA CER-DAGNE esPàgnoles. Perpignan. Pàg. 66.
2. Guardia, M. Camps, J. Lorés, I. (1993) De la descoberta de la pintura romànica catalana. MNAC.pàg. 96.
3. Boronat i Trill, Maria Josep, (1999), La política d'adquisicions de la Junta de Museus 1890-1923. PAM. Pàg 209
4. Boronat i Trill (1999) Pàg 657.
5. Ainaud de Lasarte, Joan, (1973); Guia del Museu d'Art Romànic, Ajuntament de Barcelona, Barcelona. Pàg. 204.
6. Catalunya Romànica (1994), Volum I. Introducció a l'estudi de l'art romànic català. Fons d'art romànic català del Museu Nacional d'Art de Catalunya. Pàg. 382.
7. Pérez-Bastardas, Alfred (1986). Bolvir, notes geogràfiques i històriques. Ed. Mediterrània, Barcelona. Pàg. 62.
8. Gudiol i Conill, Josep Mn, (1929). "Els primitius", segona part "La pintura sobre fusta", a la "Pintura migeval catalana", V. II, Barcelona. Pàg. 287, 288,289, i 293.
9. Catalunya Romànica (1994), Pàg 382-383.
10. Gudiol i Ricart, Josep, (1938), La pintura gòtica a Catalunya,. Barcelona, Barcelona, Pàgs 6 i 7. Les sigles corresponen a MAC al Museu Nacional d'Art de Catalunya, MV, Museu Episcopal de Vic, MG, Museu Diocesà de Girona, MS, Museu Diocesà de Solsona.
11. Gudiol Ricart, Josep – Cook Spencer, Walter William, (1950), Historia Universal del Arte Hispanico, v.VI, Madrid, Pàgs 234 i 243, 244. Respecte a l'ornamentació del frontal de Bolvir, és d'interès Carbonell i Esteller, Eduard (1981), L'ornamentació en la pintura romànica catalana, Barcelona, Pàgs 186-189.
12. Vegeu Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, any 1912-1913.
13. Folch i Torres, J. (1923): Frontal romànic amb la llegenda de Santa Cecília procedent de l'església parroquial de Bolvir (Cerdanya), dins l'Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, volum VI, Pàgs 761-770.

De Julia Libica a Oxirrinc

Per Jordi Campillo

Demà tornaré a *ser a Cerdanya, a uns 3.300 quilòmetres d'on sóc ara; la campanya d'excavació a Egipte d'enguany està a punt d'acabar*. Són dos quarts de sis de la tarda i el sol es comença a posar pel desert de Líbia. De fet, podríem dir que cau, ja que en pocs minuts s'amaga completament. És una llàstima, perquè una posta de sol al desert és un espectacle únic i jo no me'n puc estar. Si la feina m'ho permet (i si no, també) surto fora de la missió (la casa que serveix als membres de l'expedició de lloc de residència i treball) i aprofito per desconnectar i relaxar-me uns minuts amb aquella visió apocalíptica.

Aquest és un dels pocs moments de tranquil·litat d'un dia que comença a dos quarts de set del matí, gairebé sempre enyorant el meu matalàs llivienc; la meua esquena s'entesta a recordar-m'ho. L'habitació, de poc més de cinc metres quadrats, és molt espartana, la pintura de les parets ha perdut el seu "esplendor" i com a única decoració, un quadre de record de l'última visita al monestir ortodox de sant Samuel. La llum, i fins i tot la sorra, entra per sota de la porta, i no és l'únic que entra; de vegades, i sense saber-ho, has compartit catre amb algun simpàtic animaló del desert.

Quan encara no ha sortit el sol, en Hassan, professor a la Universitat del Caire i codirector del projecte, ja ha fet la primera cafetera i no serà pas l'última. Quan el millor cafè del dia ja és història, ens preparem per a anar cap

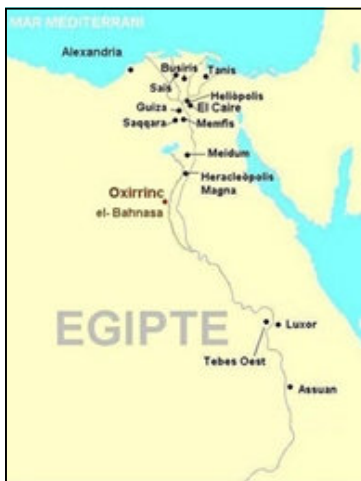
a l'excavació. Alguns dels treballadors del poble, contractats per a la campanya, alguns muntats en ases i d'altres a peu, desfilen per davant de la missió en direcció al jaciment amb una musiqueta característica de salutacions en àrab.

En acabat, els membres de l'equip d'excavació ens posem en marxa i, caminant o bé en vehicle, fem el trajecte de poc menys de 500 metres que separa la missió del jaciment. Arribats al jaciment, la imatge es repeteix a diari; el gruix de treballadors espera la nostra presència asseguts a sobre dels blocs de pedra de l'excavació, i tot seguit intercanviem les habituals salutacions. A l'hora en punt, la veu del Rais (el cap dels obrers) pronuncia la paraula més utilitzada, que fonèticament podríem transcriure com a "Jaala!" i que vindria a ser un "Vinga!". L'exèrcit d'homes i rucs es posa en marxa i cadascú es dirigeix al sector que li ha estat assignat prèviament. Els uns faran anar el xapo, d'altres carregaran els cabassos de terra a les senalles de l'ase i la resta portaran els rucs fins a la zona d'abocament de la terra.

Per a qualsevol arqueòleg, és un regal i un privilegi poder treballar a Egipte, i per a mi no ho és menys. Les circumstàncies no em van permetre dedicar-m'hi professionalment, tot i que sempre m'he mantingut vinculat al món de l'arqueologia; per una banda, la vocació i per l'altra, la passió, no m'han permès de desconnectar-me'n, i des de fa uns anys, en certa manera, recullo els fruits de la meua tossuderia: formo part de dues expedicions arqueològiques internacionals, l'egípcia a Oxirrinc i la tunisiana al jaciment d'Althiburos.

La riquesa arqueològica egípcia és brutal i la majoria d'egipcis en són conscients i se'n senten orgullosos. A més a més, lluiten per protegir el seu patrimoni malgrat les greus mancances econòmiques i fins i tot formatives. Però ho saben, el seu subsòl és una font de riquesa. Els envejo. A casa nostra les restes arqueològiques no passen de ser una nosa de la qual cal desfer-se com més aviat millor.

El jaciment d'Oxirrinc és impressionant; està situat a l'actual població d'El Bahnasa, a la província de Minia, a 200 quilòmetres al sud del Caire i a la riba del Bahr-Yusef, un braç del Nil que rega l'oasi d'El Fayum. El jaciment va ser ocupat des del segle VII abans de crist. Els nivells més antics corresponen a una necròpoli d'època faraònica, concretament del període saïta, amb unes

tombes subterrànies fetes amb roca calcària i decorades amb pintures. A l'interior de les cambres, es van trobar sarcòfags de pedra amb escriptura jeroglífica. La tomba número 1 és la més important de totes; és una tomba familiar amb diversos sarcòfags, un dels quals corresponia a un sacerdot.

També hi ha tombes d'època romana, d'entre els segles I aC i el IV dC, on el difunt, després de passar per un procés de momificació, era dipositat en un sarcòfag de pedra o bé era recobert íntegrament per una capa de guix, que posteriorment era pintada amb motius diversos, una tècnica que s'anomena cartonatge i que pretén emular els sarcòfags. Recordo que l'any 2009 en l'excavació d'una de les tombes ens va aparèixer un cartonatge decorat amb el peix sagrat, l'oxirrinc, corresponent a la mòmia d'un infant de curta edat.

El nom d'oxirrinc prové del peix *Mormyrus* i té un origen mitològic força curiós. Va ser el peix que es va menjar el fal·lus d'Osiris, després que aquest fos desmembrat pel seu germà Set. Isis, la dona d'Osiris, va reunir el cos del seu marit; el penis el va trobar a la ciutat d'Oxirrinc, a l'interior d'un peix. Després de menjar-se el peix, Isis va quedar embarassada i donà a llum Horus, que venjarà la mort del seu pare.

Finalment, el jaciment té una fase bizantina que va de finals segle IV i fins a mitjans del VII, amb tombes excavades al terreny natural i amb els morts dipositats a l'interior. Algunes d'aquestes sepultures disposen d'una superestructura en tovot. L'any 2000 vaig tenir l'oportunitat d'excavar-ne algunes de més de 3 metres de

fondària i amb alguns dels morts embolcallats en sudaris i coberts per branques de palmera.

L'excavació no para de donar sorpreses, no només arqueològiques i no sempre agradables. A mig matí d'un dia del mes de novembre de 2010, els crits dels obrers i les corredisses, avisaven que passava alguna cosa fora del normal. Efectivament, amb un cop de xapo, un dels obrers havia deixat al descobert el niu de dues cobres d'una espècie típica de la zona, molt perillosa, la mossegada de la qual pot matar una persona adulta en pocs minuts. En aquella ocasió, la protecció d'Osiris, o de qui fos, va funcionar i ningú no va prendre mal. Les mossegades d'aquests ofidis provoquen no poques morts en les poblacions de la riba del Bahr-Yusef.

Potser és perquè sóc del Pirineu, però jo trobo que sempre fa calor i quan s'apropa el migdia es fa insuportable, independentment de l'època de l'any (he conegut els mesos de febrer, març, octubre i novembre i sempre he passat calor en un moment o altre). El treball de camp sol acabar passat el migdia, i pot variar en funció de les condicions meteorològiques. Després, de nou cap a la missió, aquesta vegada a dinar, però abans un petit refrigeri a la terrassa, en forma de la cervesa autòctona "Stella".

La panxa plena i la son no faciliten les coses, però no tenim més remei, la tarda estarà ocupada per la que considero la feina més feixuga, la de tractar els materials exhumats i processar les informacions recollides.

No sortim gaire de la missió, però algunes tardes aprofitem per marxar fins als pobles d'El bahnasa i Sandafa-el-Far, situats a no més d'1 quilòmetre de la casa d'excavació. La sortida ve precedida de la comunicació al cos de guàrdia de policia. La policia protegeix els membres de la missió les 24 hores del dia i, per tant, controlen qualsevol moviment en l'entorn de la casa. Si vols anar al poble hi has de ser acompanyat per uns quants agents de policia i tant és que ho facis a peu, en taxi o en un simpàtic "toc-toc" (un petit vehicle de tres rodes amb un motoret de benzina, equip estèreo i la música a tot drap, que et fa desistir d'entaular cap conversa amb el teu company de viatge).

La primera vegada que trepitges el poble, no ho oblidis. El Bahnasa s'organitza entorn d'un carrer central, més o menys ample i sense asfaltar, on les motos, els cotxes, els camions, les bicicletes, els animals de càrrega i els vianants, campen lliurement i sense seguir cap mena de criteri viari. A mida que t'endinses en el poble, el soroll és més fort, els clàxons dels vehicles (l'únic dispositiu imprescindible per circular per Egipte) et torturen els tímpanes; els cotxes circulen a tota velocitat i es creuen entre ells, unes vegades per la dreta, d'altres per l'esquerra; d'altres fan un canvi de sentit al mig del carrer, sense avisar, etc. Qualsevol conductor occidental seria pell als pocs segons d'endinsar-se al poble.

Un cop travessem el pont sobre el Bahr-Yusef, ja estem a Sandafa-el-Far, preparats per baixar del vehicle i anar a fer les compres corresponents, bàsicament espècies per a la cuina de l'Eugènia, algun estri per a l'excavació i algun mocador per regalar. Durant tota l'estona que dura el periple pels carrerons, ens acompanya una munió de nens que, entre rialles, ens saluden en anglès i ens donen la mà. Ens convertim en l'atracció del dia per a ells.

L'estat del poble denota pobresa. La brutícia s'acumula pels carrers, fins i tot al riu, on no resulta estrany veure surar animals morts. Els edificis presenten acabats molt precaris i estan mal il·luminats a l'interior, com a molt amb una bombeta de baixa intensitat. Contràriament, la gent és molt acollidora i no resulta estrany que algú s'apropi per convidar-te a prendre un té o fins i tot a una boda. Malgrat la pobresa econòmica que s'intueix, jo no recordo cares tristes.

La visita no dura més d'una hora, però et sents esgotat: el xivarri del poble, la tensió constant per evitar acabar sota les rodes d'un vehicle, les presses dels policies, els crits de la mainada, ... et deixen sota mínims. Estàs desitjant pujar al cotxe per tornar a la missió i començar la "Happy hour". La Happy és un moment que tenim institucionalitzat: és el moment del dia en què es reuneix tot l'equip d'excavació (arqueòlegs, egiptòlegs, restauradors, topògraf, etc.). Entorn d'un bagul que fa les funcions de tauleta i entre unes copes de licor i fruits secs, ens expliquem les incidències i les anècdotes del dia.

Ara ja són les nou del vespre (les vuit a Cerdanya) i el sopar és a taula; una mica de formatge, amanida i les restes del que ha sobrat del migdia, són suficients. Això s'acaba, demà a les tres de la matinada, el taxi de l'Osama ens vindrà a buscar per a dur-nos a l'aeroport i tancar una altra campanya a Oxirrinc.

La meteo a Cerdanya

Per Jordi Queralt

D'entrada abans de parlar de la meteo hauré d'aclarir alguns conceptes que sempre van barrejats i que, sobretot en els mitjans de comunicació, sovint confonen.

El primer concepte és el **clima i la ciència que l'estudia, la Climatologia**.

Entenem per clima el conjunt de condicions atmosfèriques habituals d'una regió o comarca, i que segons les seves característiques poden ser molt variades. Es classifiquen en àrid, tropical, mediterrani, alpí, continental, atlàntic i polar.

El clima tendeix a ser regular dins d'una mateixa comarca al llarg dels anys i per a estudiar-lo cal fer observacions durant períodes llargs de temps (d'uns trenta anys com a mínim).

El segon concepte és la **Meteorologia**.

En direm meteo d'ara endavant (per abreujar), de la ciència que estudia els fenòmens atmosfèrics del dia a dia, com són la temperatura, el vent, la radiació solar, la pluja (o neu) i la pedra, els núvols, la pressió atmosfèrica, la humitat, etc. És a dir, tot el que podem observar en les capes baixes de l'atmosfera, els primers 12 km, el que coneixem com a troposfera.

Així doncs, si un partit de futbol s'ha de suspendre per la pluja, el correcte és dir que s'ha suspès per les **condicions meteorològiques** i no per les **condicions climatològiques**, com és habitual sentir o veure per ràdio i tele o llegir en mitjans escrits.

Les prediccions meteo són de vital importància per a l'agricultura, la navegació tant marítima com aèria i la vida en general. Ja els antics egipcis lligaven les crescudes del Nil amb anys de bones o males collites.

EL CLIMA A LA CERDANYA

D'entrada, el clima de Cerdanya el podríem classificar com a mediterrani, però amb alguna salvetat, doncs en estar situats per damunt dels 1.000 m d'alçada estem també inclosos en el clima alpí, ja que a la Península Ibèrica es considera que a partir del 600-800 m comença la muntanya mitjana, i a partir dels 1.500, l'alta muntanya.

Segons el Servei Meteorològic de Catalunya el clima de Cerdanya és Prepirinenc Occidental a la plana cerdana i Pirinenc Occidental a l'àrea del Puigpedrós. Una de les característiques és la forta amplitud tèrmica (diferència de temperatura entre la màxima i la mínima) tant anual entre l'estiu i l'hivern, com diària entre el dia i la nit.

A l'hivern també és important fixar-se en la inversió tèrmica: temperatures mínimes molt fredes a baix a la plana i més altes a muntanya, tant a la zona del Cadí com del Puigpedrós o cap al Puigmal. Això passa sobretot en condicions anticiclòniques, és a dir de temps estable i amb una atmosfera tranquil·la. Com que l'aire fred pesa més, tendeix a acumular-se al fons de les valls mentre que a muntanya les temperatures poden ser clarament més altes. És a dir, les temperatures estan invertides respecte el que és habitual (més fred a muntanya que a la vall), d'aquí el nom d'inversió tèrmica. D'aquesta manera, una nit tranquil·la i serena de mes de febrer, a Das la temperatura mínima pot baixar fins els -13°C i que a la cota 1600 de la Molina la temperatura no hagi baixat més enllà dels 0 graus.

Els hiverns (entesos com els mesos de desembre, gener i febrer sencers) són molt freds a la comarca, amb temperatures d'entre 2 °C i -3 °C de mitjana, i els estius suaus, entre 14 °C i 18 °C

Fem un cop d'ull a algunes dades interessants de Puigcerdà, tenint en compte registre dels últims vuit anys a la capital cerdana:

Mitj. mín. a l'hivern: -2'54°C	Mitj. màx. a l'estiu: 26'7°C
N. nits amb mín. <0°C: 63'8 nits	N. dies amb màx. >30°C: 18 dies
Mitj. mín. jul-ago: 12'54°C	Mitj. màx. jul-ago: 27'46°C

Com podem apreciar en aquesta taula, els migdies d'estiu poden arribar a ser ben calorosos, almenys de nit es pot dormir la mar de bé.

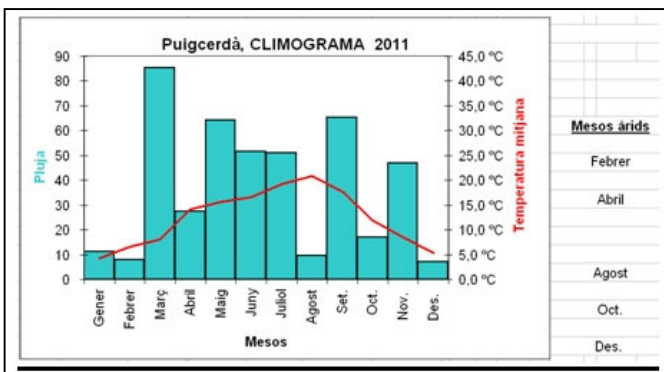
Tot i que, lògicament, les glaçades s'acostumen a donar en les nits d'hivern, pot arribar a glaçar en qualsevol mes de l'any, si més no a muntanya. En situacions molt concretes d'alguns hiverns molt rigorosos, les temperatures poden ser negatives les 24 hores del dia, tal i com ha passat durant el passat mes de febrer durant la famosa irrupció siberiana, en què els dies 2, 3, 4 i 7 les

màximes van ser per sota dels 0°C.

Un cas extrem, el trobem al famós febrer del 56, en què a Llivia, des del dia 2, dia de la Candelera, fins al 27, les temperatures van estar per sota dels 0 graus les 24 hores del dia, és a dir, durant 25 dies seguits la temperatura va ser negativa, amb tots els problemes que això pot arribar a comportar.

En el següent gràfic, anomenat Climograma, es reflexa la interacció entre la temperatura mitjana i la pluja caiguda, mes a mes.

Els mesos que la temperatura mitjana és superior a la pluja, són mesos anomenats àrids, que en l'exemple de l'any passat el 2011 corresponen a febrer, abril, agost, octubre i desembre.

SITUACIONS DE PLUJA

Com bé sabem els que vivim aquí a Cerdanya, la nostra és una comarca més aviat seca. La verdor que es veu a l'estiu des de zones alçades ve determinada pels canals de reg que els nostres avantpassats van dissenyar i construir, i que actualment encara forneixen d'aigua els camps.

L'orografia que ens envolta, amb el Cadí, el Moixeró, La Tossa i el Puigllançada per un cantó, juntament amb el Pic de Dòrria i les muntanyes que tiren cap al Puigmal i Cambra d'Ase, i les muntanyes que ens delimiten pel nord, com és tota la zona del Puigpedrós i la Tossa Plana, passant pel Massís del Carlit fins el Coll de la Perxa, per l'altre, fa que a la pluja li costi arribar a Cerdanya. Durant la tardor i la primavera, les pluges que afecten la comarca vénen principalment pujant la vall del Segre, entrant pel "forat de la Seu" i poden ser episodis de precipitació importants, acompanyats de fortes ratxes de vent. Tot i així, les famoses inundacions del novembre del 82, en què a la Molina hi van caure 600 l/m² en 2 dies (poc menys del que de mitjana plou en tot un any a Puigcerdà), van ser en una situació de vents del sud, una situació prou potent i excepcional com per traspasar els 2.500 metres de la Tossa d'Alp i els més de 2.000 llargs del Cadí i afectar i de quina manera la Baixa Cerdanya.

A l'estiu, la pluja ve donada a la comarca, com a la resta del Pirineu, per les típiques i clàssiques tempestes de mitja tarda. Mentre que a gran part de Catalunya l'estació més càlida és la més seca, al Pirineu la for-

mació de potents nuvolades durant els mesos més calorosos fan que, justament l'estiu, siguin els mesos més plujosos. No totes les tardes d'estiu hi ha ruixats i tempestes a la comarca, de la mateixa manera que un estiu pot ser molt productiu en quant a nuvolades que acabin espetegant i un altre més aviat poc. Les tempestes d'estiu es formen per la pròpia calor. L'aire calent, ajudat per les muntanyes que envolten la comarca, puja troposfera amunt i es refreda. En refredar-se es condensa i forma un núvol. Si les condicions acompanyen, i això en gran part vol dir si a les capes mitjanes i altes hi ha més aire fred, el núvol, alimentat per la calor en superfície, anirà creixent fins acabar esdevenint un *Cumulunimbus*, la típica nuvolada de cotó fluix, que si la tens al damunt de cotó fluix res de res, més aviat és fosca i negra i t'acaba deixant un bon aigua amb llamps, trons i fins i tot calamarsa.

Però com deia, no totes les tardes d'estiu acaben amb llamps i trons. Així doncs, a primeres hores dels matins de juliol i agost és interessant observar si apareix la Merangina, uns nuvolets enganxats a la zona muntanyosa de Meranges, visible des de tota la vall. Si de bon matí la veiem, probablement al cap de poques hores ja tindrem els primers *Cumulus humilis* que ràpidament aniran inflant-se fins acabar esdevenint potents torres i possiblement ens acabin deixant cortines de pluja i terrabastall (i, de pas, una bona refrescada).

La precipitació mitjana anual varia molt segons l'alçada, sent d'uns 700 mm a la plana i arribant gairebé als 1.000 mm a l'alta muntanya (1 mm = 1 litre/m²). La zona més eixuta la trobem al bell mig de la vall, mentre que la pluviometria augmenta a mesura que ens acostem als vessants de les muntanyes. El màxim pluviomètric és a l'estiu, com dèiem degut a les tempestes de tarda, i el mínim a l'hivern.

SITUACIONS DE NEU

Com deia, i contràriament el que molta gent pugui pensar (i sobretot, contràriament als interessos econòmics de la comarca), l'hivern és l'estació més seca de l'any. L'orientació de la vall d'est a oest, amb l'orografia que ja hem comentat (carenes de quasi 3.000 m per la seva cara nord -Puigpedrós, Carlit- i d'entre els 2.500 i

els quasi 3.000 per la cara sud i per l'est -Tosa d'Alp i Cadí i la zona del Puigmal-) fan que nevar a baix a la plana sigui una veritable loteria, doncs resulta que l'única porta d'entrada de la neu és pel coll de la Perxa (1.600 m), que permet entrar les borrasques empeses pel vent de gregal que a l'hivern emblanquinen tota la vall.

Tot i així, una bona situació de llevant, tot i que deixarà bona part de la nevada al massís del Puigmal, també pot fer nevar a gran part de la plana cerdana. Ara bé, les situacions de llevant solen ser menys fredes que les de gregal, de manera que la cota de neu pot no estar suficientment baixa com per deixar neu a baix a la plana. Les situacions de nord, tan habituals a l'hivern, solen deixar les nevades al nord de la comarca i cap al Capcir, tot i que no sempre. Una situació de nord clàssica pot deixar una bona nevada a la vall del Querol i a tota la zona del Carlit i el Puigpedrós, però només quatre flocs de rufaca a Llivia, Puigcerdà, Guils i Meranges. Tot i així, sovint després del pas d'un front atlàntic la tramuntana deixa els núvols retinguts al vessant nord, on pot continuar-hi nevant. Si llavors passa un altre front, la nevada es pot reactivar i fins i tot despenjar-se del vessant nord i travessar la Cerdanya fins i deixar de 10 a 20 cm de neu a baix a la plana.

Conferència: Meteorologia extrema

Dissabte, 18 de febrer de 2012, a les 18 hores, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, va tenir lloc la conferència: "Meteorologia extrema", a càrrec de l'historiador Eduard Rama.

La conferència va explicar a partir de les dades extremes de publicacions recollides a diversos arxius, com ha evolucionat la meteorologia dels darrers segles, així com quins fenòmens extrems (secades, riuades, fortes nevades, etc) hi ha hagut que hagin quedat registrades d'alguna manera a les fonts consultades.

La conferència va suscitar l'interès de força públic que va fer preguntes quan la conferència va finalitzar.

Eduard Rama en un moment de la seva conferèn-

Cicle de Biotecnologia: La biotecnologia i els cereals

El passat dissabte dia 10 de març, a les 18h, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, va tenir lloc la conferència: "Cereals i enginyeria genètica. Com ha arribat i què fa un gen de la genciana groga al genoma del blat de moro", a càrrec de la Dra. Teresa Capell, especialista en biotecnologia de cereals de la Universitat de Lleida.

La conferència va tractar sobre els polèmics transgènics. La Dra. Capell va explicar molt clarament en què consisteix un transgènic, quines són les limitacions que hi ha per desenvolupar-los dins de la Unió Europea i els avantatges que poden representar, en especial per les economies dels països en vies de desenvolupament, on són habituals i no tenen tantes restriccions com a la Unió Europea.

La Dra. Capell va expressar el seu malestar i preocupació per l'ambient en què viuen els membres del seu laboratori, que es troben perseguits socialment per la tasca investigadora que realitzen, fins al punt que molts d'ells han d'ocultar la feina que fan, en un ambient que va titllar de gairebé "inquisitorial".

El públic assistent va fer nombroses preguntes sobre diferents temes relacionats amb els transgènics i sobre les limitacions existents avui dia a Espanya per al seu ús i comercialització.

Teresa Capell

Cicle de Biotecnologia: Desmitificant la Biotecnologia

Dissabte, 17 de febrer, a les 18 hores, va tenir lloc a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà la conferència: "Desmitificant la Biotecnologia", a càrrec d'Audald Lloret, que està acabant la carrera de Biotecnologia i que ha participat en un parell de projectes internacionals. La conferència s'emmarca dins del cicle de Biotecnologia que el Grup de Recerca de Cerdanya ha organitzat enguany, pels mesos de març i abril.

A la conferència se'n va parlar de les diferents branques de la biotecnologia, dels productes que se'n poden treure de cadascuna d'elles i també es va discutir sobre alguns dels mites que corren sobre els gens, els transgènics i l'enginyeria genètica.

La conferència va ser seguida amb interès pel públic assistent, que va formular algunes preguntes al final de l'exposició.

Audald Lloret durant la seva conferència

Cicle de Biotecnologia: Regeneració de teixits.

Dissabte, 14 d'abril, a les 18 hores, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, va tenir lloc la conferència "Regeneració de teixits. Les cèl·lules mare", a càrrec del biòleg i investigador Albert Garcia.

La conferència va tractar sobre les diferents tècniques emprades actualment en biotecnologia relacionada amb la regeneració de teixits humans, especialment sobre el tema de les cèl·lules mare i les seves aplicacions en medicina.

La conferència va ser seguida per una cinquantena de persones que van formular nombroses qüestions en el torn de preguntes.

Aquesta conferència s'emmarca dins del cicle de Biotecnologia que el Grup de Recerca de Cerdanya ha organitzat durant els mesos de març i abril.

El Grup de Recerca de Cerdanya va voler organitzar aquest cicle per donar a conèixer al públic els avenços en Biotecnologia, les possibles aplicacions en Medicina i per desmitificar una ciència de vegades molt poc divulgada. El GRC valora com un èxit notable de públic i d'interès el seguiment que han tingut les activitats del cicle a Puigcerdà.

Albert Garcia durant la seva conferència

Conferència: “Els núvols de Cerdanya”

Dissabte, 24 de març, a les 18h, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà de Puigcerdà, en commemoració amb el Dia Mundial de la Meteorologia (23 de març) va tenir lloc la conferència: “Els núvols de Cerdanya”, a càrrec del meteoròleg i home del temps de 8tv i RAC1, Abel Queralt, amb fotografies de Jordi Queralt.

La conferència va mostrar els diferents tipus de núvols que es poden veure als cels cerdans, agrupats per estacions de l'any i amb un apartat addicional sobre els núvols lenticulars.

La xerrada va ser seguida amb interès per una seixantena de persones, que en acabar, van formular algunes preguntes sobre la temàtica exposada.

Abel Queralt durant la seva conferència

II Cerdanya Classic Music

Dissabte, 24 de març, a les 21,30h, a la Sala de Convencions del Museu Cerdà va tenir lloc el II Cerdanya Classic Music en commemoració de l'entrada de la primavera, en què diversos joves músics cerdans van interpretar peces de música clàssica.

El concert va començar a les mans de la Sajni Hotchandani que va interpretar al piano "La maja y el ruiseñor" (Goyesca), d'Enric Granados. Seguidament, va acompanyar a la seva germana, Indira Hotchandani qui va interpretar a la flauta travessera la "Sonatina", de Manuel Oltra.

Seguidament, al piano, Dragos Fotescu va tocar la "Fantasie Impromptu", de Frederic Chopin.

A continuació, Judit Calveras (violí), acompanyada de Laia Martin (piano) van tocar el "Soneti de la rosada", d'Enric Toldrà. Després, la Judit va interpretar en solitari la "Romanze", de Dimitri Shostakovich.

Seguidament, la Laia Martin va tocar dues peces per piano: la "Sonata re menor L. 422", de Domenico Scarlatti i la "Fantasia si menor Op. 28", d'Aleksandr Scriabin.

Després, l'Arnau Balcells, de només 11 anys, va interpretar al piano la "Sonatina Op. 20 n. 1", de Friedrich Kuhlau i la coneguda "Mazurka Op. 7 n. 1", de Frederic Chopin.

A continuació, el duo de guitarres d'Albert Martínez i Dragos Fotescu van tocar l'"Andante del concert n. 3 per a dues mandolines", d'Antonio Vivaldi i "Le Cygne", de Camille Saint-Saëns.

Va cloure el concert, el pianista Marc Freixes amb l'"Intermezzo op.118 n. 2", Johannes Brahms i el "Preludi n. 3", d'Albert Guinovart.

L'acte va ser seguit per una seixantena de persones.

Sajni (piano) i Indira Hotchandani (flauta)

Albert Martínez i Dragos Fotescu

Laia Martín (piano) i Judit Calveras (violi)

Arnau Balcells

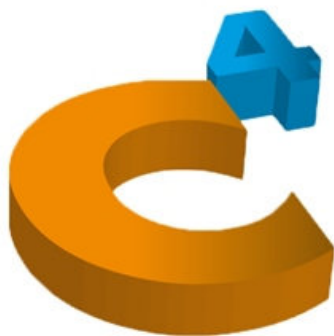
Laia Martín

Dragos Fotescu

Marc Freixes

Club de Ciència i Cultura de Cerdanya

El **C⁴**, **Club de Ciència i Cultura de Cerdanya**, és una iniciativa del Grup de Recerca de Cerdanya per promocionar la recerca, la divulgació científica i la promoció de la cultura ceretana i pirinenca mitjançant un sistema de microaportacions particulars per poder desenvolupar el projecte divulgatiu i de recerca que capitaneja el Grup de Recerca de Cerdanya.

Fer-te soci del **C⁴** et permetrà obtenir informació de primera mà de les novetats del món de la recerca i la cultura generades pel Grup de Recerca de Cerdanya i tots els projectes que fomenta i participa l'associació i les entitats amb les quals col·labora.

El Grup de Recerca de Cerdanya és una associació sense ànim de lucre que organitza activitats culturals i científiques gratuïtes i obertes a tothom principalment en l'àmbit natural de la comarca de la Cerdanya.

Avantatges de fer-te soci del **C⁴**:

- **Agenda d'activitats**: Rebràs puntualment l'agenda d'activitats del Grup de Recerca de Cerdanya i de les entitats que hi col·laboren directament al teu correu electrònic.
- **Sortejos**: Participaràs automàticament a diferents sortejos de llibres d'interès pirinenc signats per l'autor o lots de llibres.
- **Revistes del Club C⁴ i el GRC**: Rebràs avisos de la publicació de les revistes en línia "Ker" i "Querol", editades pel Grup de Recerca de Cerdanya.
- **Butlletí del Club C⁴**: El rebràs cada mes amb totes les novetats i activitats del Grup de Recerca. I si ho prefereixes, també ho pots consultar en format digital a la nostra pàgina web.
- **Web del GRC**: Per estar informat en tot moment de l'oferta cultural que t'ofereix el Grup de Recerca a través del C⁴, et recomanem que visitis regularment la nostra pàgina web, on sempre hi trobaràs la informació, la programació i les ofertes culturals més actualitzades.
- **Compromís social del C⁴**: Col·laboraràs amb la quota d'associat en la divulgació científica i cultural de Cerdanya i la incentivació de projectes de recerca sobre la comarca i el seu entorn.

La quota anual de soci és de 30€.

Ompla la butlleta amb les teves dades i rebràs el teu carnet físic en un termini de 2 mesos directament a casa teva.

Butlleta d'inscripció

Nom: _____ Cognoms: _____

Adreça: _____

Població: _____ C.P.: _____ Província: _____

Telèfon: _____ E-mail: _____

Data de Naixement: _____ NIF: _____

Dades bancàries

Titular: _____

Banc/Caixa: _____

CCC: _____ - _____ - ____ - _____

Data _____ i _____ signatura: _____

Podeu enviar aquesta butlleta per correu electrònic a l'adreça grup@recercacerdanya.org o bé dipositar-la a l'urna que trobareu a les nostres activitats.

Política de protecció de dades personals

Per tal de complir l'article 21 de la Llei de serveis de la societat de la informació i del comerç electrònic, que prohibeix l'enviament de comunicacions comercials mitjançant correu electrònic que prèviament no hagin estat autoritzades pels destinataris, i de la Llei Orgànica 15/1999 de protecció de dades de caràcter personal, l'Associació Grup de Recerca de Cerdanya entén que, en el moment d'emplenar aquest formulari, l'usuari es considera suficientment informat de les finalitats de la recollida de les seves dades personals i del tractament que se'n derivarà. Llevat d'indicació expressa en sentit contrari, aquestes dades s'integraran als fitxers de l'Associació Grup de Recerca de Cerdanya per al seu tractament amb les finalitats que s'indiquin en cada cas. Els interessats podran exercir els seus drets d'accés, rectificació, oposició i cancel·lació adreçant-se a la Secretaria de l'Associació Grup de Recerca de Cerdanya (grup@recercacerdanya.org).

